

Stavanger
kommune

Lekestrategi

for lekeplassene i Stavanger kommune
Vedtatt av utvalg for miljø og utbygging
April 2023

Forfatter

Stavanger kommune,
Bymiljø og utbygging ved Idrett og utemiljø
2022.

Det har vært samarbeid med aktører fra flere
seksjoner i Stavanger kommune.

Bilder og illustrasjoner

Bilder uten kilde er tatt av ansatte i Stavanger
kommune. For øvrige bilder er eieren nevnt
ifm. bildet.

Kartdata er hentet fra kommunens digitale
kartportal levert av Norkart AS.

Forsidebilde: Tretoppen lekeplass. I forkant er
det solsikker plantet i solidaritet med Ukraina.

Alle illustrasjoner er utarbeidet av
Idrett og utemiljø, Stavanger kommune
dersom kilde ikke er oppnevnt i bildeteksten.

Over: Trær på Bergåsveien lekeplass

INNHold

INNHoldSFORTEGNELSE

s. 3

Innledning

s. 4-10

- Oppsummering av lekestrategien
- Avgrensning
- Definisjoner
- Bakgrunn og formål
- Visjon og mål
- Metode og prosess

Forutsetninger

s. 11-18

- Lover, forskrifter, standarder og normer
- Planføringer
- Drifts og investeringsbudsjett

Registrering og analyse

s.19-26

- Status lekeplasser
- Status felles lekeplasser
- Oversiktskart
- Drift og vedlikehold
- Medvirkning
- Oppsummering analyse

Strategi

s.27-41

- Strategi - Introduksjon
- Strategi 1: Kategorisering og prioriteringer
- Strategi 2: Miljø og kvalitetskrav
 - Fns bærekraftsmål
- Strategi 3: Informasjon
- Oppsummering strategier

Føringer for handlingsplaner

s. 42-43

- Oppfølging av felles lekeplasser

Kildehenvisning

s. 44-45

Vedlegg:

1. Bakgrunnsinformasjon
 - Kunnskapsgrunnlag til Lekestrategi for lekeplassene i Stavanger kommune
2. Økonomi og fremdrift
 - Prosjektkalkyle for gjennomføring av Lekestrategi for lekeplassene i Stavanger kommune

Under: Ellesworth gate lekeplass

Innledning

Torgveien lekeplass

OPPSUMMERING AV LEKESTRATEGIEN

VISJON

Stavanger kommune er et godt sted å vokse opp i, med et variert, nært og trygt lekeplasstilbud for alle.

MÅL

Målet for Stavanger kommunes arbeid med offentlige lekeplasser er å skape å skape innbydende og grønne leke- og aktivitetsarealer for alle.

Status

Vi har 371 kommunale lekeanlegg som omfattes av denne strategien. Cirka 50 prosent av lekeplassene er >180m² som er minste arealkrav til sandlekeplasser.

Det er stort vedlikeholdsetterslep, slik at mange av de mindre lekeplassene gror igjen med mye gress i sandbassengene. Kommunen har ikke rutiner for vask av utstyr.

Dagens driftsbudsjett dekker cirka 1/3 del av estimert behov for drift og rehabilitering av dagens lekeplasser.

Demografiske endringer med utfordringer

Lekeplassinfrastrukturen har blitt planlagt ut fra en demografi hvor de fleste mødre var hjemmeværende med barn. I dag er alle småbarn i barnehage. Lekeplassene har funksjon som utfluktssteder for større grupper med barnehagebarn og elever på dagtid i ukedager, samt familier i helger. 18,5 prosent av befolkningen er pensjonister.

I dag er større grupper barn, pensjonister og foreldre i barselpermisjon viktige brukere av lekeplasser på dagtid i hverdagene. Disse endringene gjør at større lekeareal med rom for varierte funksjoner gir størst kvalitet og høyest bruk.

Strategi

Lekestrategien er delt inn i tre delstrategier som tar tak i utfordringer og muligheter i lekeplassinfrastrukturen. Slik kan vi lage et attraktivt tilgjengelig leketilbud i hele kommunen.

Delstrategiene er:

1. Kategorisering og prioritering
2. Miljø- og kvalitetskrav
3. Informasjon

Kommunen legger opp til mer miljøvennlige lekeplasser. Økt vegetasjonsbruk er et virkemiddel for å oppnå dette.

Strategien skal følges opp i handlingsplaner for hver kommunedel hvor status på alle lekeplassene vurderes og det lages en prioriteringsrekkefølge for opprustning av lekeplasser.

Hovedgrep

- Det legges til rette for mer miljøvennlige lekeplasser.
- Det satses på 14 superlekeplasser jevnt fordelt i kommunedelene.
- Omlegging av en del små sandlekeplasser til nærmøteplasser uten lekeutstyr.
- Bedre informasjon om leketilbudet på kommunens nettsider med kartløsning.
- Anbefalt programmering av lekeplasser:
 - 30 prosent grønnstruktur
 - 35 prosent tilgjengelig for alle
 - 30 prosent aktiviteter med varierte motoriske utfordringer

Økonomi og fremdrift

For å kunne gjennomføre lekestrategien i perioden 2024-2027 legges det frem et kostnadsestimat hvor det foreslås at årlig driftsbudsjett for kommunale lekeplasser økes til 6 000 000 kr og at det settes av 14 000 000 kr i investeringsbudsjett for lekeplasser i perioden 2024-2027.

Til venstre: Bykuben på Valberget, et element for lek i sentrum. Flere av bykubene har dårlig tilstand og vurderes fjernet.

INNLEDNING - AVGRENSNING

AVGRENSNING

Denne strategien avgrenses til:

- Offentlige lekeplasser (nye og eksisterende)
- Nærmiljøanlegg med lekefunksjoner
- Byrom med lek*
- Offentlige gatetun med lek
- Lekeplasser ved kommunale boliger
- Midlertidig opparbeida lekeplasser
- Noen felles lekeplasser (som er offentlig driftet)

*Byrom med lek er del av byromsstrategien for Stavanger sentrum.

Anlegg som ikke beskrives i strategien er:

- Felles lekeplasser (privat eid og driftet)
- Private gatetun møblert med lekeutstyr
- Offentlige og private barnehager
- Offentlige og private skolegårder og oppvekstsentre
- Institusjoner hvor brukstid er begrenset for allmennheten av institusjonens åpningstider (som skoler og barnehager)

Over: Fra lekeplass på Vaulen

Til venstre: Geoparken ved Oljemuseet er en midlertidig lekeplass.

INNLEDNING - DEFINISJONER

DEFINISJONER

Her forklares viktige begrep som brukes i strategien.

Lekeplass

med lekeplass menes ethvert areal, opparbeidet eller naturlig, som er tilgjengelig og tilrettelagt for barns lek.

Offentlig

med offentlig menes her anlegg som alle har adgang til å bruke fritt og som kommunen har forvaltning, drifts- og vedlikeholdsansvar for.

Gatetun

er en gate som hvor det er gjort fartsreducerende tiltak for trafikken. Tiltak kan omfatte beplantning, lekeapparater og sittemøbler. Motorisert ferdsel er tillatt på fotgjengernes premisser, med fart som tilsvarende gangfart.

Felles lekeplass

er en lekeplass regulert til felles lekeplasser i privat eie (borettslag, sameier eller velforeninger m.fl.). Eier kan begrense hvem som kan bruke anlegget.

Midlertidig lekeplass

er en lekeplass som ikke er varig; den er planlagt for å eksistere i en kortere periode.

Nærmøteplass

er små møte- og lekeplasser nær boligene. Hovedmålgruppen er barn i alderen 1-6 år. Nærmøteplasser reguleres til fellesareal som er privat eid av f.eks.. borettslag og sameier. En del eldre nærmøteplasser er kommunalt eid. Tidligere kalt sandlekeplass. Arealkrav 180m²*.

Nabolagspark

er større møte- og lekeplasser i nabolaget. Hovedmålgruppen er barn mellom 6 til 12 år. Lekeplassen skal også ha leketilbud for de yngre og muligheter for ballspill. Normalt offentlig eid og driftet, men enkelte nabolagsparker er privat eid. Tidligere kalt kvartalslekeplass. Arealkrav 2 dekar*.

Nærmiljøpark

er større kombinerte aktivitetsområder med møteplasser og lekefunksjoner for nærmiljøet. De kan inneholde aktivitetsanlegg, skateanlegg, ballløkker, varierte leke- og aktivitetstilbud og møteplasser. Tidligere kalt ballfelt. Arealkrav minimum 3 dekar*.

Områdepark

er større samlokaliserte anlegg for mer enn 600 boliger. Anleggene planlegges med muligheter for arealkrevende aktiviteter og møblering som leskur kan anlegges. Nabolagspark og nærmiljøpark kan innpasses i områdeparken. Tidligere kalt sentralt lekefelt. Arealkrav minimum 6 dekar*.

*arealkrav fra utkast til kommuneplanens arealdel som var på høring høsten 2022. Arealkravene er nærmere beskrevet på side 15.

Til høyre:

Lunde kommunedelspark har mange samlokaliserte aktiviteter og funksjoner med lekeplass, adestrand, sandvolleyball, turvei med lys og møteplass under tak.

INNLEDNING - BAKGRUNN OG FORMÅL

BAKGRUNN

I Stavanger har vi 371 kommunale lekeplasser og gatetun med lek*, og flere under planlegging og bygging. Lekeplassene har stor variasjon i størrelse, innhold og standard. De fleste lekeplassene har viktig funksjon som uformelle møteplasser i nærmiljøene, men er ofte små med et minimumstilbud av lekeutstyr.

Befolkningsøkning og fortetting av boligområder gjør at lekeplassene blir mye brukt. Mange av lekeplassene har stor slitasje og vedlikeholdsetterslep. Det er behov for å ta tak i etterslepet og videreutvikle lekeplassinfrastrukturen etter lokale behov.

Strategien bygger på prioriteringer i kommuneplanens samfunnsdel, arealdel og Grønn plan. Folkehelse, naturmangfold og de grønne by- og tettstedsrommene vektlegges.

Strategien er en politisk bestilling i tråd med [sak 138/20](#), vedtatt 28.10.2020 i Utvalg for bymiljø og utbygging og følger opp Grønn plan.

Formål for lekestrategien

Lekestrategiens formål er å lage rammer for en helhetlig planlegging, forvaltning og drift av de offentlige lekeplassene i Stavanger.

Strategien tar tak i oppfølging av eksisterende lekeplasser på en bærekraftig måte. Lekestrategien skal være et planverktøy for prioritering og utvikling av lekeplassene. Den skal gi føringer, miljø- og kvalitetskrav, prioriteringer for fremtidige planer og utbygginger. Dette for å bidra til å møte innbyggernes behov, gjøre anleggene robuste for klimaendringer og øke kvaliteten på leke- og nærmøteplasser for alle.

Astronomi-
lekeplassen
på Byhaugen.

*Tall pr. oktober 2022.

INNLEDNING - VISJON OG MÅL

VISJON

Stavanger kommune er et godt sted å vokse opp i, med et variert, nært og trygt lekeplasstilbud for alle

VISJON FOR OFFENTLIGE LEKEPLASSER

Med visjon menes her et ønsket fremtidsbilde som kommunen skal strekke seg etter.

Innbyggerene skal ha et leketilbud tilknyttet sitt lokalsamfunn, samtidig som noen gode lekeareal videreutvikles som destinasjoner i hver kommunedel.

Lekearealene skal ha høy kvalitet, ha grønt preg, være bærekraftige, vekke nysgjerrighet, bidra til økt aktivitet og dekke behov for leke- og aktivitetstilbud i nærmiljøet. Opplevelsesverdier og møteplassfunksjon vektet høyt. De skal oppleves som trygge steder å være og lære.

Lokal forankring, mestring på ulike nivå og lett tilgjengelighet ligger til grunn for visjonen om Stavanger kommune som et trygt sted å vokse opp i, med et nært og trygt lekeplasstilbud for alle.

Mål for lekestrategien

Målet med strategien er å skape varierte og innbydende leke- og aktivitetsarealer for alle. Lekeareal skal være integrerte deler av en livskraftig og variert grønnstruktur. Dette vil bidra til økt aktivitet og gode møteplasser for mennesker i alle aldre. Å tilrettelegge for lek og mer vegetasjon kan bidra til berikende hverdagsopplevelser og motoriske utfordringer i lekeområdene våre.

Målet er basert på visjonen. Vi ønsker å tilrettelegge aktive møteplasser på tvers av alder, uavhengig av tro, livssyn og kulturell bakgrunn.

INNLEDNING - METODE

METODE

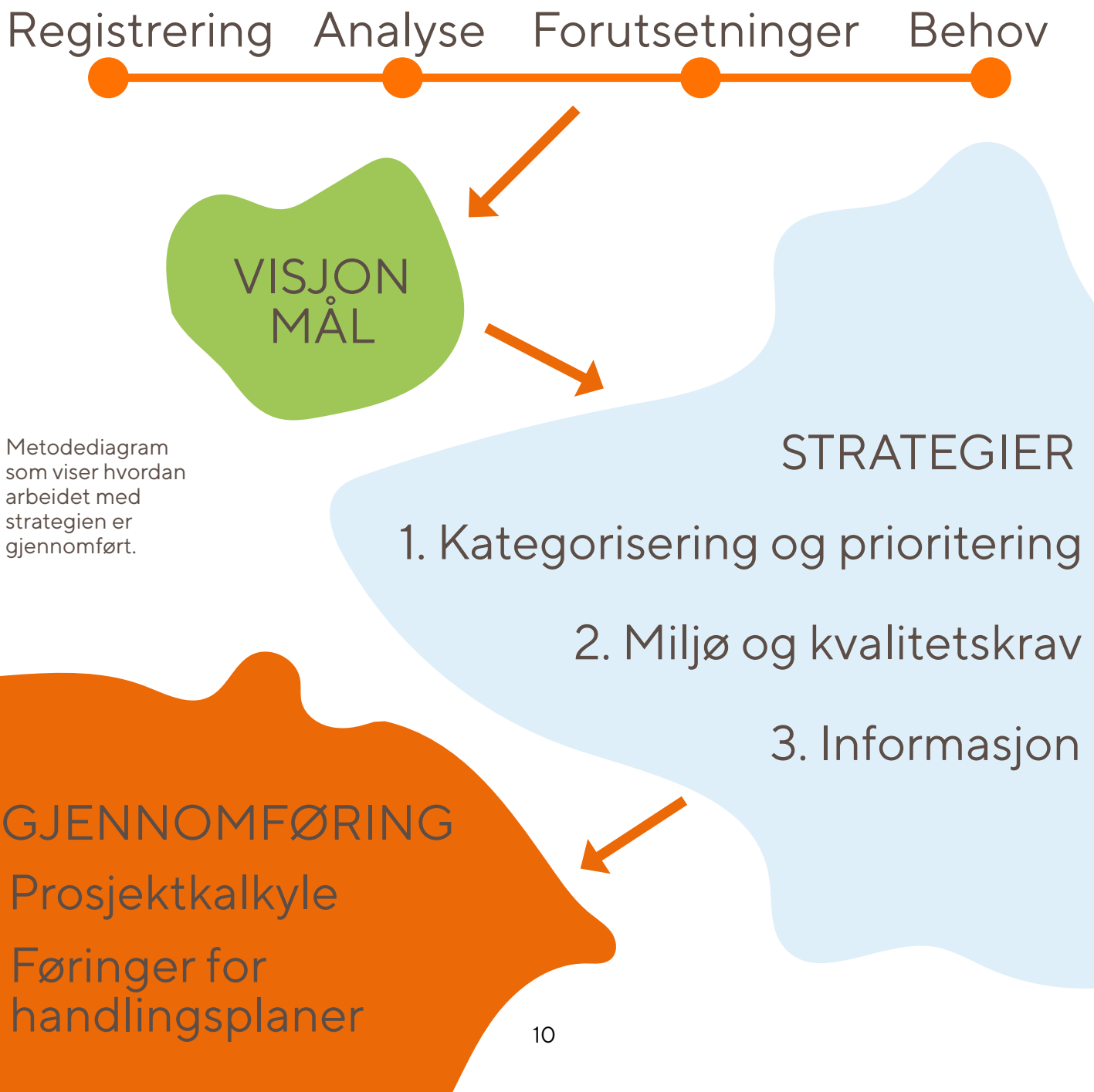
Det er gjennomført registrerings- og analysefase som grunnlag for lekestrategien. Strategidelen har tre fokusområder og inndeles i tre delstrategier. Disse tre er:

Strategi 1 Kategorisering og prioritering – Etter analysearbeid kategoriserer vi lekeplassene ut fra størrelse, funksjon, målgruppe og behov i kommunedelene. Dette blir grunnlaget for fremtidige prioriteringer.

Strategi 2 Miljø og kvalitetskrav – Tar opp hvordan vi følger opp FNs bærekraftsmål i utvikling, forvaltning og drift av lekeplasser. Her stiller vi miljø- og kvalitetskrav for å nå bærekraftsmålene.

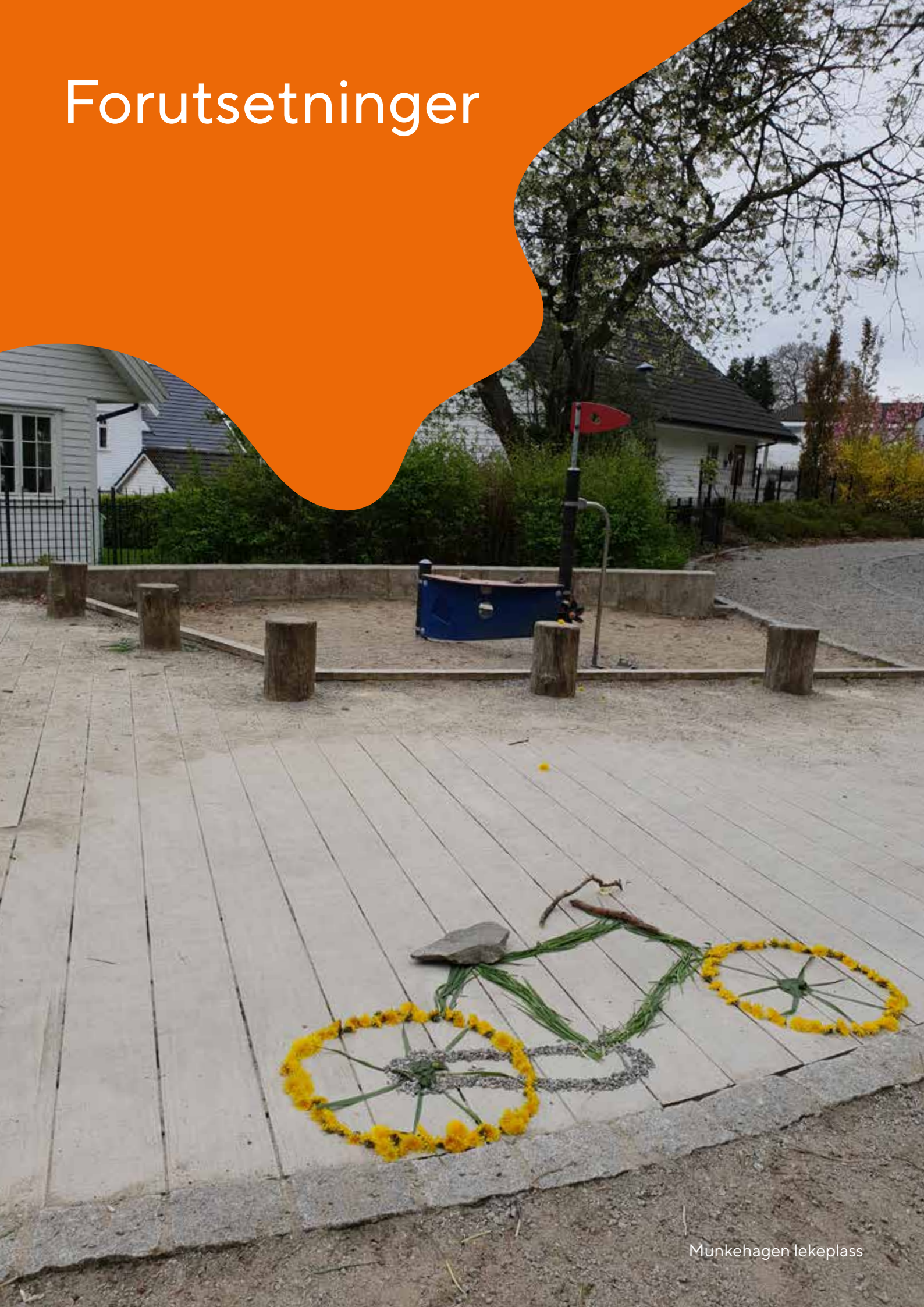
Strategi 3 Informasjon – legger føringer for hvordan lekeplasstilbudet skal formidles ut til innbyggerene. Dette omfatter også hvordan kommunen skal formidle informasjon om ansvaret private eiere av lekeplasser har i forhold til sikkerhet og vedlikehold.

En prosjektkalkyle er utarbeidet som viser kostnadsestimat for gjennomføring av lekestrategien etter anbefalt fremdriftsplan. Føringerne for handlingsplanen viser hvordan strategien vil følges opp videre i kommunedelvis handlingsplaner.

Metodediagram som viser hvordan arbeidet med strategien er gjennomført.

Forutsetninger

FORUTSETNINGER - LOVER, FORSKRIFTER, STANDARDS OG NORMER

SIKKERHET

Sikkerhet for lekeplassutstyr reguleres av produktkontrollloven. Direktoratet for sikkerhet og beredskap har gitt retningslinjer og fører et overordnet tilsyn med eiernes av lekeplassutstyr sin forvaltning av sikkerhetsaspektet. Manglende sikkerhet kan føre til ulykker og også til straff og erstatningsplikt for eier, forvalter, produsent, selger eller planlegger av farlige elementer.

Plan- og bygningsloven og følgende lover og forskrifter legger føringer for lekeplasser:

Lov om folkehelsearbeid (Folkehelseloven)

Folkehelseloven hjemler Forskrift om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter. Forskriften definerer hvordan kommunen skal arbeide med miljørettet helsevern og sikkerhet. Sikkerhets- og arbeidsrutiner følger denne normen samt byggherreforskriften.

Lov om kontroll med produkter og forbrukertjenester

(Produktkontrollloven)

Produktkontrollloven ligger til grunn for lekeplassutstyr. Loven hjemler gjeldende forskrift for sikkerhet ved lekeplassutstyr. Lovens formål er å:

"a. forebygge at produkter og forbrukertjenester medfører helseskade, herunder sørge for at forbrukerprodukter og forbrukertjenester er sikre,

b. forebygge at produkter medfører miljøforstyrrelse, bl.a. i form av forstyrrelse av økosystemer, forurensning, avfall, støy og lignende,

c. forebygge miljøforstyrrelse ved å fremme effektiv bruk av energi i produkter."

Forskrift om sikkerhet ved lekeplassutstyr

Forskriften "har til formål å forebygge at lekeplassutstyr medfører helseskade for brukere eller tredjepart når utstyret brukes til de formål det er beregnet for eller slik det kan forventes at barn bruker det."

Forskriften stiller både sikkerhetskrav til utstyret (§2, §6, §15), sikkerhetssoner (§10) og til fallunderlag (§11). Det stilles krav til jevnlig

ettersyn og nødvendig vedlikehold slik at sikkerheten opprettholdes (§16).

Videre følges de europeiske standardene for lekeplassutstyr og underlag for etablering av lekeutstyr, fallunderlag og ettersyn av lekeplasser. De gjeldende standardene er:

NS-EN 1176-1:2017

Norsk standard for Lekeplassutstyr og underlag - Del 1: Generelle sikkerhetskrav og prøvingsmetoder.

NS-EN 1177-1:2018+AC:2019

Norsk standard for Støtdempende lekeplassunderlag - Prøvingsmetoder for bestemmelse av støtdemping.

Norm for utomhusanlegg

Norm for utomhusanlegg i Sør-Rogaland stiller krav til sikring, skjerming, belysning, møblering, vegetasjonsbruk, soneinndeling av lekeplasser og tekniske løsninger. Normen er under revisjon pr. november 2022.

Gjeldende norm stiller følgende funksjonskrav til leke- og aktivitetsanlegg:

Ved valg av utstyr og løsninger skal en søke å komplettere eksisterende leke- og aktivitetsmuligheter i nærmiljøet. Det skal legges inn utfordringer for ulike aldersgrupper.

Leke- og aktivitetsanlegg skal stimulere:

- hele sanseapparatet
- allsidig motorisk utvikling
- til fysisk aktivitet
- til rollelek
- sosial utvikling
- til tilgang, deltagelse og lek for barn med nedsatt funksjonsevne
- til å utøve virkelighetsnær læring og innhente ny kunnskap

FORUTSETNINGER - PLANFØRINGER

KOMMUNEPLANENS SAMFUNNSDEL, AREALSTRATEGI OG AREALDEL

Kommuneplanens samfunnsdel setter mål for hvordan kommunen skal utvikle seg de kommende 15 årene. Når vi jobber for å nå samfunnsmålene, jobber vi samtidig for å nå FNs bærekraftsmål.

Arealstrategien er en konkretisering av samfunnsmålene, som gir føringer for arealdelen. Kommuneplanens arealdel viser hvordan vi vil utvikle arealene i kommunen for å nå målene i samfunnsdelen. Denne strategien viser hvordan vi vil jobbe for måloppnåelse på detaljnivå.

Trekløveren

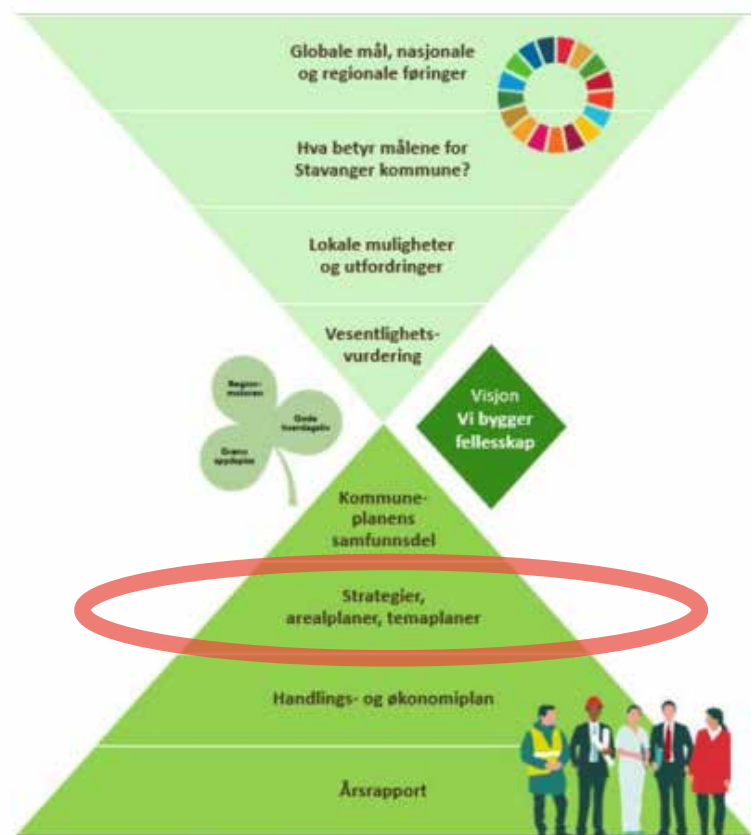
Samfunnsdelen har tre satsingsområder: Regionmotoren, gode hverdagsliv og grønn spydspiss. Disse sammenfaller med de tre elementene i bærekraftsbegrepet: Økonomisk, sosial og miljømessig bærekraft. For hvert satsingsområde er det gitt to-tre mål.

- Regionmotoren handler om å videreutvikle et mangfoldig og konkurransedyktig næringsliv i hele regionen, og styrke byen som drivkraft for hele regionen.
- Grønn spydspiss handler om at vi skal være ledende i arbeidet for et klima- og miljøvennlig samfunn, ta vare på naturen og sikre naturmangfoldet og kulturlandskapet.
- Gode hverdagsliv setter mål om å ha driftige lokalmiljø, gi barn og unge et godt utgangspunkt for å mestre hverdagen og voksenlivet, og ha aktive innbyggere som klarer seg best mulig gjennom hele livet.

Stilken i trekløveren - kommunen og vi, sier hvordan kommuneorganisasjonen skal jobbe for å nå målene: Ved å utvikle og gjennomføre oppgavene sammen med innbyggerne, ved å utvikle og ta i bruk nyttige digitale løsninger.

Lekestrategiens forhold til bærekraftsmålene

Lekestrategien skal omhandle offentlige leke- og aktivitetsarealer i sin helhet. Hvordan strategien bidrar mot å nå bærekraftsmålene beskrives under Strategidel 2 Miljø- og kvalitetskrav s.38

Figur 1 bærekraft på stavangersk - "oversettelsesprinsippet"

Over: Den ovale markeringen viser hva plannivå lekestrategien utarbeides på, og hvordan denne sees i sammenheng med kommuneplanens mål og FNs bærekraftsmål.

FORUTSETNINGER - PLANFØRINGER

Under: Spilderhauggata lekeplass ble delfinansiert gjennom rekkefølgekrav knytta til boligutbygging og kommunale midler.

AREALKRAV I KOMMUNEPLANENS AREALDEL

I bestemmelser til kommuneplanens arealdel (KPA) fastsettes areal- og kvalitetskrav til nye leke- og aktivitetsanlegg ved utbyggingsprosjekter.

Forslag for KPA var på høring høsten 2022. Høringsutkastet legges til grunn som planføring for lekestrategien.

Kvalitetskravene til leke- og aktivitetsanlegg vektlegger universell utforming, gode solforhold, grønne kvaliteter, naturbaserte løsninger, trafiksikker gangadkomst, funksjonell belysning og skjerming fra støy, trafikk og forurensning.

Krav til utearealer i Stavanger sentrum er definert i kommunedelplan for sentrum og i tilhørende byromstrategi (se side 17).

Lekestrategiens forhold til areal- og kvalitetskrav fra KPA

Lekestrategien forholder seg til arealkravene som foreligger i høringsutkastet til ny kommuneplan som utgangspunkt i videre arbeid.

Tabell 5: Arealtyper, funksjoner og uteromskrav

Arealtype	Arealstørrelse og plassering	Brukergruppe/ funksjonskrav	Maks. gang-avst fra bolig, trafiks. vei	Merknad
Nærmøteplass (sandlekeplass)	180 m2 egnet areal på bakkenivå, Nærmøteplass tillates plassert over bakkenivå i bysone A og B.	Brukergruppe: alle beboere, særlig småbarn 1-6 år og eldre Fleksible arealer som kan reprogrammeres avhengig av brukergrupper	70 m	Dersom mer enn 30 boliger skal bruke nærmøteplassen, må størrelsen økes med 6m2 pr bolig. Nærmøteplassene kan slås sammen til større områder.
Nabolagspark (kvartalslek)	2 daa egnet areal på bakkenivå	Bruksområde: Møteplass for alle, leke- og aktivitetsområde, særlig barn 6-12 år og ungdommer. Flerbruk og sosialt samvær for alle aldersgrupper. Min. til rettelegging: Skal inneholde min. 5 ulike lekeaktiviteter og areal for fri lek. Tak bør vurderes	200 m	Dersom mer enn 200 boliger bruker nabolags-parken, må størrelsen økes med 10 m2 pr. bolig, eller området må bearbeides for å tåle økt bruk (ekstra kvaliteter). Det må tilføres flere lekefunksjoner og aktiviteter.
Nærmiljøpark (ballfelt)	Min. 3 daa på bakkenivå Kan legges i tilknytning til skolegård.	Bruksområde: Aktivitetsområde for ulike typer ballspill og aktivitet Min.: Ballfelt på min. 20x40 meter + sikkerhetssone og ungdommer. Variert aktivitetstilbud, særlig plasskrevende aktivitet	400 m	Krav dersom mer enn 150 boliger. Fastsettes i områderegulering.
Overordnet grønnstruktur	Tilgang til turveinett som leder til større grøntområder		300 m	

Krav til arealstørrelse og avstander stilles for utearealer i nye utbyggingsprosjekter: Tabellen er hentet fra høringsutkast for bestemmelser til ny KPA

FORUTSETNINGER - PLANFØRINGER

GRØNN PLAN

Grønn plan er en helhetlig temaplan for grønnstruktur, naturmangfold, friluftsliv og de grønne nærmiljøene. Den er del av plangrunnlaget som utgjør kommuneplanens arealdel. Grønn plan består av to deler:

Del 1:

Kunnskaps- og faggrunnlag til kommuneplanen: Status, utfordringer, mål og konkrete innspill til kommuneplanens arealdel. Innholdet er innarbeidet i kommuneplanens arealstrategi, arealkart, bestemmelser og retningslinjer.

Del 2 - Under arbeid:

Eksisterende strategier og dokumenter forankres. Utarbeiding av nye strategier samt handlingsplaner med konkrete handlinger/prosjekter/oppgaver.

Lekestrategiens forhold til Grønn plan

Lekestrategien er en oppfølging av Grønn plan og forankrer grunnprinsippene fra Grønn plan på detaljnivå for lekearealer. Slik er lekestrategien del av Grønn plan del 2. Strategien omhandler symbiosen vist i modellen under, men har hovedfokus på videre arbeid med temaet grønnstruktur i byggesonen.

Stavangers grønnstruktur skal videreutvikles som bruks- og rekreasjonsområder for mennesker, for naturmangfold og for å bidra til klimatilpasning.

- Hovedmål for grønnstrukturen, Grønn plan

Grønn plan bygger på målene i Klima- og miljøplanen

Klima- og miljøplanen for Stavanger kommune ble vedtatt 26.11.2018. De viktigste målene i Klima- og miljøplanen er:

- å redusere klimagassutslippene med 80 prosent innen 2030, sammenlignet med 2015
- å være en fossilfri kommune innen 2040
- at luften er ren for alle innbyggere
- å bevare livsbetingelsene for plante- og dyreliv, og øke det biologiske mangfoldet

Under: Den ovale markeringen viser hovedfokusområdet fra grønn plan som det arbeides med i lekestrategien.

Til venstre: Nær, variert, sammenhengende og naturbasert er prinsipper fra grønn plan som Lekestrategien bygger videre på.

FORUTSETNINGER - PLANFØRINGER

ARKITEKTUR- OG BYFORMINGSSTRATEGI

Arkitektur- og byformingsstrategien er del av plangrunnlaget som utgjør kommuneplanens arealdel. Den skal bidra til økte kvaliteter i utviklingen av steder og lokalmiljøer, og økt arkitektonisk kvalitet i bebyggelse og byrom.

Strategien består av:

Fase 1

Selve strategidokumentet, som trekker opp målbildet og bakgrunnen for strategien. Dokumentet identifiserer også relevante problemstillinger innenfor arkitektur og byforming og skal bidra til at disse temaene settes på dagsorden. Åtte prinsipper for god arkitektur og byforming legges frem.

Fase 2

Handler om oppfølging og implementering av strategien. De organisatoriske rammene for denne fasen er på høringstidspunktet ikke avklart.

Lekestrategiens forhold til arkitekturstrategien

En arkitektur- og byformingsstrategi vil også gi føringer for fremtidige lekeplasser. Den endelig vedtatte arkitektur- og byformingsstrategien legges til grunn som føring for lekestrategien. Kommunen vil bidra til god landskapsarkitektur og sammenhengende grønnstrukturer som spiller godt på lag med

8 PRINSIPPER FOR Å SKAPE GOD ARKITEKTUR OG BYFORMING

PRINSIPP 1:

FORSTERKE SAMMENHENDER MELLOM ULIKE OMRÅDER

PRINSIPP 2:

BYGNINGER OG BYROM SKAL SES I SAMMENHENG

PRINSIPP 3:

FORSTERKE SAMSPILLET MELLOM BEBYGGELSE OG LANDSKAP

PRINSIPP 4:

VIDEREUTVIKLE STAVANGERS SÆRPREG OG IDENTITET

PRINSIPP 5:

BYGGE OPP OM DET GODE BYLIVET

PRINSIPP 6:

SKAPE RAMMER FOR GODE OG INKLUDERENDE NABOLAG

PRINSIPP 7:

BYGGE MED HENSYN TIL NATUR OG MILJØ

PRINSIPP 8:

UTVIKLE BYEN OG STEDER PÅ EN FRAMTIDSRETTET MÅTE

Til venstre: Spiderhauggata lekeplass er en superlekeplass med tema Hermetikkindustrien. Lekehusene er inspirert av de gamle sjøhusene.

FORUTSETNINGER - PLANFØRINGER

BYROMSSTRATEGIEN

Byromsstrategien bygger på kommunedelplan for sentrum og beskriver kvaliteter i grønnstrukturen i Stavanger sentrum. Strategien gir retning for planlegging, utforming og bygging av 40 utvalgte byrom.

Byrom med lek

Sentrumsplanen inneholder flere byrom som skal inneholde lek og aktivitet. Byrommene har ulik størrelse, karakter og behov. Noen byrom er egnet til å romme flere funksjoner, med tilbud til mange brukergrupper. De mindre byrommene kan bli utvikles med gode kvaliteter for nærområde eller nabolag.

Byromstrategien beskriver 'Byrom med lek' som del av en metode for å kunne differensiere byrommene ut fra området eller nabolaget sine behov.

Byrom med lek deles opp i tre kategorier:

- Områdepark
- Nabolagspark
- Byrom med element av lek/aktivitet.

Dekningsgrad

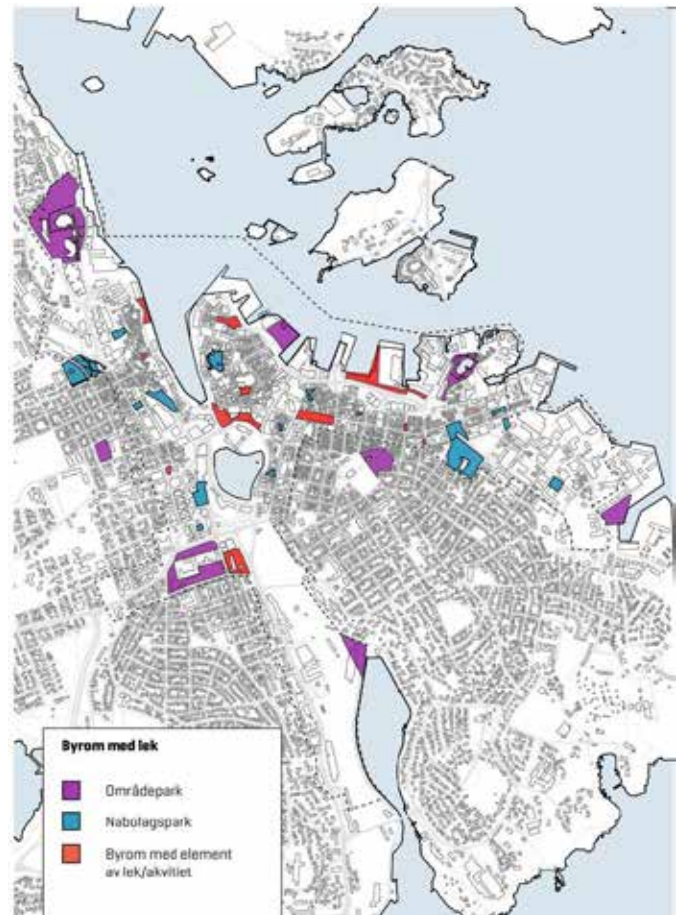
På bakgrunn av veilederen "Byrom - en idéhåndbok" av Kommunal- og moderniseringsdepartementet er det en anbefaling at alle har tilgang til ulike typer byrom innenfor sitt nærområde hvor prinsipper legges til grunn for valget av byrom:

- Områdeparker med dekningsgrad av 500 m.
- Nabolagsparker med dekningsgrad av 200 m.
- Byrom med element av aktivitet med dekningsgrad av 200 m.

Krav til opparbeidelse av byrom

For utbygging i sentrum skal "byrom med lek" være opparbeidet eller sikret opparbeidet (jf. tabell 2 i bestemmelsene til Kommunedelplan for sentrum).

Boligprosjekter kan gjennom regulering eller byggesak bli pålagt opparbeidelse eller forbedring av byrom med lek.

Oversiktskart over byrom med lek fra Byromsstrategien

Lekestrategiens forhold til byromsstrategien

Byromsstrategien legger føringer for alle lekeplasser i Stavanger sentrum. Føringer fra lekestrategien vil videre tas inn i handlingsplaner for videre arbeid i byrom for lek.

Under: Vikelgata er et byrom med lek som ble opprustet som en trivelig grønn nærmøteplass våren 2022.

FORUTSETNINGER – DRIFTS- OG INVESTERINGSBUDSJETT

DRIFTSBUDSJETT

I handlings- og økonomiplanen (HØP) er det i 2023 avsatt midler til drift og vedlikehold av offentlige lekeplasser. Det årlige driftsbudsjettet er:

- 3 000 000 kr for driftsoppgaver
- 500 000 til rehabilitering av kommunale lekeplasser

Driftsbudsjettet skal dekke alle driftskostnader som kosting, renhold, utbedringer av feil og avvik, skjøtsel av vegetasjon, fjerning av løv, lufting av flis, utskifting av sand, vinterdrift, plenklipping, ugressfjerning, små reparasjoner og utskifting av deler.

Bakgrunn for summen i driftsbudsjettet er et estimat utarbeidet i 2009, hvor et stort behov for rehabilitering av kommunale lekeplasser ble avdekket. Det ble estimert en kostnad på kr 3 mill. per år for rehabilitering og utskifting av lekeutstyr (Stavanger kommune, 2009).

Ved kommunesammenslåingen i 2020 fikk Stavanger kommune ansvaret for 21 nye lekeplasser. Det ble lagt frem et behov for økte driftsmidler på 500 000 kr årlig som ble vedtatt i HØP. I praksis fikk vedtaket lite effekt, grunnet innsparinger i driftsbudsjettet i 2019 på tilsvarende sum.

Driftsbudsjettet har i snitt ligget på samme nivå siden 2009 og er ikke blitt indeksregulert. Konsumprisindeksen har økt med 40,2 prosent fra 2009 til 2022 (SSB 2022).

Antall lekeplasser øker hvert år med bygging av nye boligområder som har offentlige lekeplasser. Det er heller ikke gjort justeringer som ivaretar driftskostnadene knyttet til anleggsovertakelsene som er cirka 5 nye offentlige lekeplasser årlig.

Under: Lite bruk fører til gjengroing. Luking er en driftsoppgave som får lav prioritering ved stort vedlikeholdsetterslepet. Svend Foyns gt. lekeplass.

Disse forholdene, samt prisøkninger i samfunnet gjør at lekeplassene ikke kan vedlikeholdes etter funksjonsbeskrivelsen og vedlikeholdsetterslepet har gradvis økt siden 2009.

INVESTERINGSBUDSJETT

I HØP 2023-2026 er det avsatt følgende investeringsbudsjett:

- 2 500 000 kr til oppgradering av kommunale lekeplasser.
- 4 000 000 kr til superlekeplasser

Investeringsbudsjettet dekker rehabilitering av fem standardlekeplasser og opparbeidelse av en superlekeplass årlig.

Estmert behov

En stor andel av driftsbudsjettet går til utbedring, reparasjoner og rehabilitering av lekeutstyr og fallunderlag. Gjennomsnittlig levetid på lekeplasser er anslått til 15 år ut fra erfaringstall. Da må gjerne alt utstyr og fallunderlag skiftes ut. Levetid på 15 år for lekeplasser ligger også til grunn i Trondheim kommunes plan for friluftsliv og grønne områder (2017).

Omfang av hvor mange lekeplasser som kan opprustes i sin helhet gjennom driftsbudsjettet vil variere årlig etter ulike faktorer som VOF-meldinger og sikkerhetsavvik. Det estimeres at i gjennomsnitt vil cirka 3 lekeplasser få en helhetlig opprustning per år. Investeringsbudsjettet for opprustning av kommunale lekeplasser dekker da årlig 5 lekeplasser. Totalt vil da 8 standardlekeplasser kunne rustes opp årlig.

Tar man høyde for gjennomsnittlig overtakelse av 5 lekeplasser årlig, er antallet lekeplasser økt til 596 lekeplasser om 45 år. Det er i dag ingen praksis for bevilgning av nye midler til anleggene som overtas.

Legges dagens budsjett til grunn tar det 46 år å ruste opp alle lekeplassene vi har i dag (nye overtakelser ikke inkludert). Budsjettet i dag dekker dermed totalt 1/3 del av estimert behov for rehabilitering av lekeplasser.

Grunnet misforholdet mellom behov og budsjett bør strategien se på tiltak for hvordan lekeplassforvaltningen kan bli mer økonomisk bærekraftig i fremtiden.

Utslitt firkløvervippe på
Svend Foyns Gt. lekeplass

Registrering og analyse

REGISTRERING OG ANALYSE - STATUS LEKEPLASSER

STATUS LEKEPLASSER

Det er 355 lekeplasser som er regulert til offentlig lek. I tillegg er det plassert lekeutstyr i friområder, nærmiljøanlegg, gatetun, torg og lekeplasser som tilknyttet kommunale boliger. Totalt utgjør dette 371 lekeplasser.

Mange av de offentlige lekeplassene ble bygget som del av boligutbygging på 70- til 90-tallet. 32 av lekeplassene kommunen forvalter er regulert til fellesområder eller er offentlige arealer i privat eie.

I 2020 ble alle kommunale lekeplasser og friområder med lekeutstyr gjennomgått i en statusrapport. Rapporten ble lagt frem for utvalg for miljø- og utbygging i [referatsak 39/20](#) Type utstyr, tilstand, lekeverdi, dekningsgrad, kvalitet på vegetasjon og bruk ble vurdert.

Viktige funn fra statusrapporten

- Cirka. 50 prosent av lekeplassene er >180m² som er under minste arealkrav til nærmøteplasser (186 stk). 17 av disse er under 50 m²
- Rundt 20 prosent av totalt regulert lekeareal er opparbeidet til lekeformål.
- Det er mye slitasje og dårlig tilstand på utstyr. Dette gjenspeiler et stort drift- og vedlikeholdsetterslep.
- 87 lekeplasser anbefales sanert grunnet dårlig tilstand og lav bruk.
- Finnøy og Rennesøy kommunedeler har lav dekning av offentlige lekeplasser. 19 av felleslekeplassene som er offentlig forvaltet er i disse kommunedelene.
- Universell utforming er ivarettatt på nyere lekeplasser. Det kan være behov for større utbedringer i eldre anlegg.

Antall lekeplasser pr. kommune:

Bergen: 129 lekeplasser
Trondheim: 104 lekeplasser
København: 125 lekeplasser
Stavanger: 371 lekeplasser

Stavanger har et høyt antall lekeplasser

Sammenlignet med andre byer som Bergen, Trondheim og København har Stavanger et høyt antall lekeplasser. Dette har sammenheng med det høye antallet lekeplasser som ble etablert i Stavanger på 70- og 80-tallet. Plan- og bygningsloven ga dengang ikke adgang til å skille mellom arealformål felles lek og offentlig lek i reguleringsplaner før i 1985. I Stavanger fikk kommunen ansvar for mange små lekeplasser som følge av dette.

I dag skal lekeplasser som overtas av kommunen ha en størrelse på minst 2 daa, som tilsvarer nabolagsparker eller kvartalslekeplasser. Disse bygges i forbindelse med private boligutbygninger og overtas til offentlig drift og vedlikehold. Nærmøteplasser reguleres til felles lek, og blir privat driftet og vedlikeholdt.

I flere kommuner som f.eks. Sandnes er det blitt gjort prosesser for å overføre ansvaret for sandlekeplasser i boligfeltene til private velforeninger, sameier og boligbyggelag, for å redusere antallet små kommunale lekeplasser. Stavanger kommune har ikke gjennomført tilsvarende prosess. Stavanger kommune er oppført som grunneier på flere nærmøteplasser som i dag ville blitt regulert som private anlegg. Det er ikke alltid avklart hvilke private parter som har eller bør ha ansvar for anlegg der kommunen står som grunneier.

Til venstre: Et tydelig tegn på lav bruk av en lekeplass er når sandkassen gror over av ugress.

REGISTRERING OG ANALYSE - STATUS FELLES LEKEPLASSER

STATUS FELLES LEKEPLASSER

I Stavanger er det mange felles lekeplasser. Disse er det private boforeninger, velforeninger eller sameier som eier og har ansvaret for.

Kompetanse og bevissthet hos eiere om drift og forskriftspålagte sikkerhetsrutiner for disse lekeplassene kan ikke forventes å holde et profesjonelt nivå.

Mange velforeninger og sameier har ikke kjennskap til gjeldende regelverk som er lovpålagt og regulert gjennom forskrift å følge. Dette gir noen utfordringer:

- Manglende ansvarsbevissthet:
 - om erstatningskrav ved skader
 - om behov for sikkerhetskontroller
 - ved at utstyr med sikkerhetsavvik ikke blir utbedret eller fjernet.
 - I enkelte tilfeller er ansvaret for private felles lekeplasser ikke klart. Idrett og utemiljø har i flere tilfeller fjernet lekeutstyr med sikkerhetsavvik på felles lekeplasser. Utstyret som fjernes blir da ikke erstattet.
- Økonomi til drift og vedlikehold:

Velforeninger ønsker gjerne å holde medlemskontingenten lav. Er styret ikke bevisst kostnader knyttet til drift og vedlikehold av lekeplasser kan foreningen mangle økonomi til utskifting av utstyr.
- Bygging av lekeutstyr på dugnad:

Idrett og utemiljø har erfart en del utfordringer knyttet til manglende kompetanse om sikkerhet på lekeplasser når lekeutstyr bygges på dugnad, og at det kan forårsake sikkerhetsavvik.

Frem til 2014 var det avsatt 500 000 kr budsjettmidler til Tilskudd til private lekeplasser. Disse midlene ble brukt til å lukke alvorlige sikkerhetsavvik gjennom sanering av farlig og gammelt utstyr. Det er per 2022 ikke avsatt midler til dette formålet i HØP.

Sanering av lekeplasser

Når en lekeplass saneres fjernes alt lekeutstyr. Sandkassen blir ofte tilbake. Slike lekeplasser blir ofte oppfattet som "restareal". Idrett og utemiljø erfarer at disse lekeplassene ofte blir tatt i bruk som parkeringsareal av

Over: Neshaugen lekeplass er et eksempel på en felles lekeplass på Finnøy som ble sanert grunnet farlig lekeutstyr i januar 2022. Bildet viser at noen bruker den som parkeringsplass uten tillatelse.

privatpersoner. Dette er uønsket bruk som det er utfordrende å avsette driftsmidler for å håndtere.

Felles lekeplasser på kommunal grunn

Noen felles lekeplasser er opparbeidet på arealer som er regulert til boligformål i eldre byggefelt, eller arealer som er regulert til felles lek, men ligger på kommunalt eiet grunn. Som følge av at lekeplassene ut fra reguleringsformålet skal ivaretas av private, utfører ikke kommunen vedlikehold eller regelmessig ettersyn med utstyret på disse anleggene.

Kommunen som grunneier og folkehelsemyndighet kan gjøre tiltak når det er plassert farlig utstyr på kommunal grunn. Dagens praksis er at vi fjerner dårlig utstyr, når vi får bekymringsmeldinger. Fjerning av utstyr fra felles lekeplasser finansieres gjennom driftsbudsjettet for kommunale lekeplasser

Utstyrsfjerning skjer ikke systematisk, da det mangler en oversikt over disse plassene. I 2022 ble fire felleslekeplasser oppdaget hvor kommunen vil fjerne alt lekeutstyr. Behovet vil trolig øke i framtiden, da disse lekeplassene ofte er fra 70- eller 80-tallet. De preges derfor av alder og slitasje.

Det er behov for å kartlegge disse plassene. Videre bør det vurderes å tydeliggjøre velforeningers og andre private parter ansvar for lekeplassene, herunder ansvar ved skade eller ulykker. Avtaler med velforeninger om drift/vedlikehold av lekeplass skal presisere foreningens ansvar for sikkerheten.

REGISTRERING OG ANALYSE - OVERSIKTSKART

OVERSIKTSKART

Oversiktskartet på neste side ble utarbeidet i forbindelse med Grønn plan. Kartet viser offentlige lekeplasser med en 200 meters avstandssone rundt lekeplassene.

Oversiktskartet viser to hovedtrekk i lekeplass-infrastrukturen:

1) Lav dekning i Rennesøy og Finnøy kommunedeler.

2) Høy dekning med mange små lekeplasser i områder med tett bebyggelse.

En hovedårsak til denne forskjellen er at det ikke har vært samme boligutbyggingsmønster i Rennesøy og Finnøy, som i sentrale deler av Stavanger. Disse kommunedelene har høy andel av LNF-områder og da med naturlig mer spredt bebyggelse. Skolene, oppvekstsentrene og barnehagene er derfor ekstra viktige møteplasser for lek her.

Oversiktskartet baseres på data fra statusrapporten fra 2020 og vil være grunnlag for videre arbeid med kommunedelsvise handlingsplaner og informasjonskart om lekeplasser. Lekeplasser som skal overtas til offentlig eierskap og forvaltning er ikke tatt inn i kartet. Disse bør innarbeides videre arbeid med handlingsplaner og strategi 3 Informasjon.

Analysen i oversiktskartet viser:

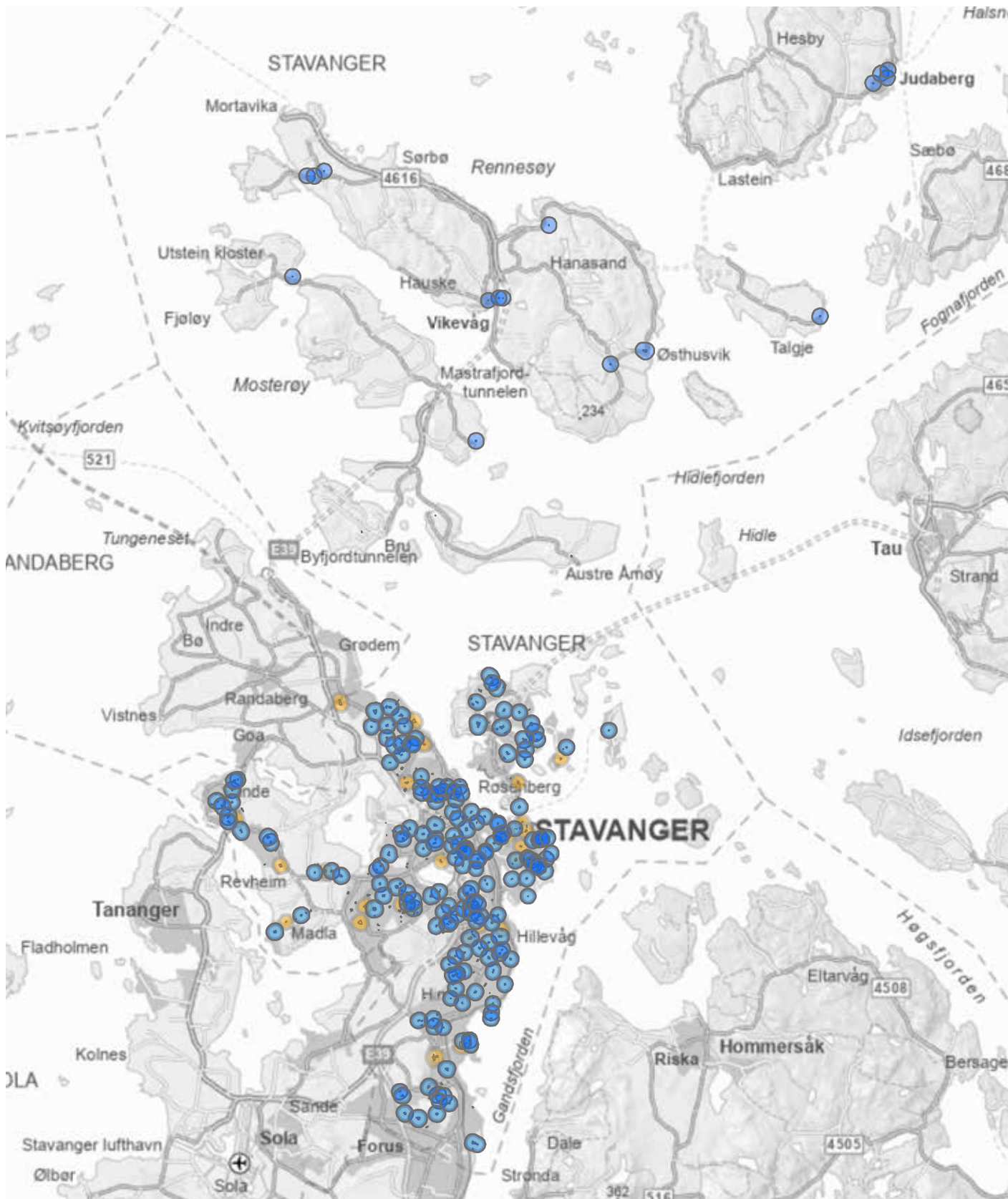
- 200 meter avstandssoner med bakgrunn i krav fra kommuneplanens arealdel (KPA)
- Overlappende dekning av lekeplasser i flere områder
- Markering av arealer (rød markering) hvor det kan vurderes om lekeplasser skal omdisponeres til nærmøteplasser uten lekeutstyr.
- Flere områder som mangler dekning av lekeplasser iht. avstandskrav i KPA.

Over: Bambusrør på Ajaxlekeplassen

Til venstre: Utsnitt fra oversiktskartet for lekeplasser.

REGISTRERING OG ANALYSE - OVERSIKTSKART

OVERSIKTSKART OFFENTLIGE LEKEPLASSER I STAVANGER

Kommunale lekeplasser og gatetun med 200 m avstandssone rundt

M1:150 000

Nærmiljøanlegg med 200m avstandssone rundt

(registrering i Finnøy og Rennesøy kommunedeler vil inngå i handlingsplan)

Deler av kommunen som ikke vises i kartet her er uten registrerte lekeplasser eller nærmiljøanlegg.

For at lekeanleggene kommunen forvalter og drifter skal oppleves attraktive, trygge og trivelige er det behov for:

- Rutinemessig ettersyn av lekeutstyr
- Reparasjon og utskiftning av ødelagt utstyr
- Skjøtsel og beskæring av vegetasjon
- Gressklipping
- Vedlikehold og reparasjoner av dekker
- Drift, vedlikehold og utbedring av dreneringssystemer
- Vinterdrift

“Lekeplassutstyr og fallunderlag skal fungere korrekt og være i sikkerhetsmessig stand i henhold til gjeldende myndighetskrav og NS-EN1176 og NS-EN1177 til enhver tid. Det skal sikres at kontroll, vedlikehold og reparasjon av lekeplassutstyr blir gjennomført på en systematisk og effektiv måte.”

Rutinemessig visuelt ettersyn Gjør det mulig å oppdage klare farer som kan skyldes hærverk, bruk eller værforhold, brukne deler eller glasskår.

Funksjonsettersyn: Mer detaljert ettersyn der man undersøker utstyrets virkemåte og stabilitet i forhold til slitasje. Utføres cirka. hver 3. måned.

Årlig hovedettersyn: Gjennomgang av den generelle sikkerheten på utstyr, fundamenter og underlag. For eksempel virkningene av værforhold, synlige tegn på råte eller rust. Feil som oppdages i hovedettersynet deles inn i 3 kategorier:

A-FEIL: Faremoment som i verste fall kan medføre dødsfall

B-FEIL: Faremoment som kan medføre alvorlig skade og/eller varige men

C-FEIL: Feil som kan medføre mindre alvorlige skader

Idrett og utemiljø har fått delegert grunneierrollen for lekeplasser fra Rådmannen. Rollen omfatter ansvar for forvaltning og drift av lekeplassene. Feil og mangler på anleggene kan meldes til anleggseier gjennom VOF (Varsle om feil).

Idrett og utemiljø følger opp feilmeldinger, bestiller skjøtsel og vedlikeholdsoppgaver, samt planlegger opprustning og utskiftning av lekeutstyr etter behov. I den interne faggruppen for lek er det en autorisert lekeplassutstyrsinspektør (heretter kalt LPU-inspektør). LPU-inspektøren utfører lekeplassutstyrskontroll på 523 adresser, inkludert skolegårder og barnehager (årlig ettersyn).

LPU-inspektøren kontrollerer lekeanleggene i årlig hovedettersyn. Ved mistanke om feil kontrolleres utstyret. Feil og mangler dokumenteres i årlig sikkerhetsrapport for hvert anlegg.

Dersom det blir oppdaget en sikkerhetsrisiko på lekeplassutstyret, blir dette umiddelbart reparert. Dersom reparasjon ikke er mulig blir utstyret fjernet i påvente av økonomi til å kjøpe inn og montere nytt utstyr.

Under: Påvisning av en A-feil ved lekeplassutstyrsinspeksjon.

REGISTRERING - MEDVIRKNING

UNGES MØTEPLASSER OG AKTIVITETER

For å se på ungdommers behov og ønsker ble Ungdommens kommunestyre (UKS) invitert med i en medvirkningsprosess om møteplasser og aktiviteter.

Hovedfunn var at lett tilgjengelighet og møteplasser under tak er viktig for dem.

Prosess

UKS ble delt inn i fire grupper som diskuterte spørsmål i felleskap. Svarene ble skrevet ned på post it lapper. Etterpå ble svarene presentert og diskutert i plenum. Dette er hva de svarte:

1. Hvilke uorganiserte aktiviteter driver du med ute?

- Gå tur
- Jogge
- Frisbeegolf
- Bading
- Ake
- Møte venner
- Ute med venner
- Finne på aktiviteter
- Gå til skolen
- Være på skolen
- Gå til byen el. lignende (som lokal butikk)
- Trene
- Golf
- Bordtennis
- Er på fotballbanen
- Volleyball
- Paddle (Padeltennis)

5. Hvordan kan leke- og aktivitetsanlegg bli mer miljøvennlige?

- Miljøvennlige materialer
- Flere søppeldunker
- Selvforsynte bygg, f.eks.. solcellepanel
- Prøve å erstatte plastikk med andre materialer

2. Hvilke ord tenker du på når du leser aktive møteplasser?

- Møteplass for alle
- Lett tilgjengelig
- Sitteplasser med tak der man kan se på f.eks. volleyball, skating eller andre aktiviteter
- Trygt
- Bading
- Volleyball
- Moro
- Basketball
- Trening(senter)
- Treningsutstyr
- Ishallen
- Byen
- Håndballbanen
- Sport
- Klubber
- Venner
- Trening
- Stokka
- Sitteplasser
- Skateparker
- Fotballbaner og idrettsanlegg
- Skolegård
- Skolen
- Butikker
- Hjemme hos noen

Om ungdommens kommunestyre

UKS er Stavanger kommunes rådgivende organ i saker som vedrører barn og unge. Representantene er fra alle kommunedeler og er i aldersgruppen 14-20 år.

3. Hvor bør aktivitetssområdet/møteplassen ligge for at du vil bruke det/den?

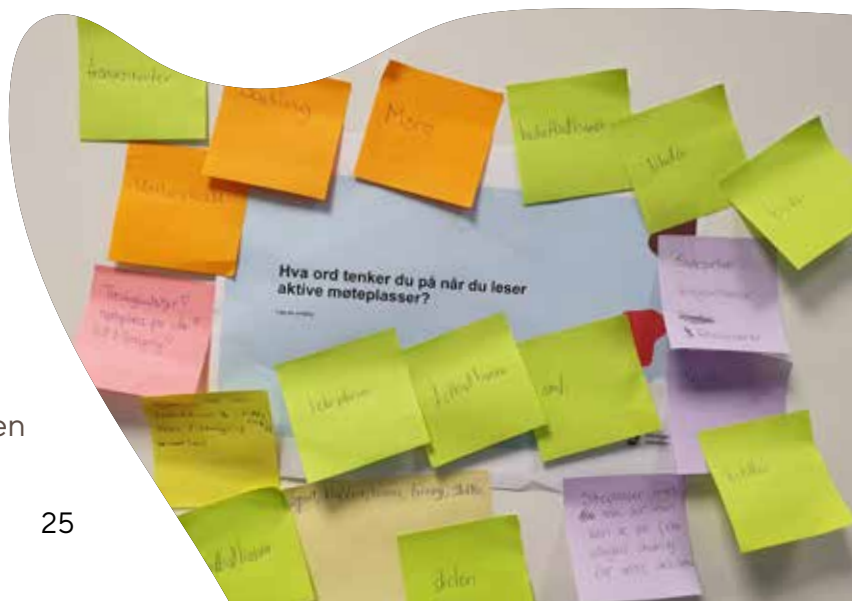
- Nærme
- Gå(avstand)
- Et sted det er lett å komme seg til
- Sykle
- Buss
- Elsparkesykkel
- Nærmest mulig for alle
- Maks 30 min til 1 time å gå
- Trygt å gå dit!

4. Hvordan kan vi tilrettelegge ditt nærmiljø for at du vil være ute?

- Lettere å komme seg fram
- Tak
- Innesteder/taksteder
- Ly
- Benker med tak

Innbyggerne savner utendørs møteplasser med tak over, treningsparker og oppgraderte lekeplasser.

- fra medvirkningsprint til kommuneplanen (2022)

REGISTRERING OG ANALYSE – OPPSUMMERING ANALYSE

VIKTIGE FUNN I ANALYSEN

Utvikling og bruk

Svært mange av kommunens lekeplasser ble anlagt i forbindelse med boligutbygging på 70-, 80- og 90-tallet. Den gang fungerte lekeplassene som samlingsplass for barnefamiliene.

- I dag er barna i barnehage eller SFO, og bruker lekeplassene mindre på ettermiddagstid i hverdagen
- Lekeplasser i dag blir brukt som destinasjoner for større grupper som barnehager og skoler på dagtid
- Hverdagsbruken blir ofte kortere besøk.
- Inaktiviteter er et økende folkehelse problem
- 18,5 prosent av befolkningen er i dag pensjonister. De er en stor gruppe som er hjemme på dagtid som kan ha nytte av lekeplassene som møtesteder og grønne arealer i nærmiljø
- Større lekeplasser med varierte leketilbud og som gjerne er samlokalisert med turveier eller nærmiljøanlegg blir mest brukt
- I bærekraftsperspektiv søkes det mer miljøvennlige alternativer og materialbruk

Barn og unges bevegelser

- Barn er mer aktive ute
- Barna trenger varierte motoriske utfordringer og sanseinntrykk for å oppnå god motorisk utvikling
- Lett tilgjengelige møteplasser er viktige for ungdom
- Aktivitet og bevegelse gjennom hele livet er helsefremmende

Utfordringer

- Størrelsen på halvparten av lekeplassene er under minste arealkrav for nærmøteplasser
- Sanerte lekeplasser blir ofte brukt til parkering

Drift

- Driftsbudsjettet dekker 1/3 del av estimert behov for rehabilitering av dagens lekeplasser. Driftsbudsjettet gjør at hovedsakelig sikkerhetsavvik og helt nødvendige driftsoppgaver blir prioritert
- Anbefalt FDV-rutiner fra produsent for vask av underlag og utstyr blir ikke lagt til grunn for vedlikeholdsstandard. Skitne underlag, grønske og gjengroing er vanlig
- På grunn av økt antall er det behov for høyere kapasitet på lekeplassutstysinspeksjoner internt
- Det er ikke avsatt øremerka midler til å utbedre alvorlige sikkerhetsavvik på privateide lekeplasser ved behov

Mangler

- Universell utforming ble ikke kartlagt i statusrapporten fra 2020. Befaringer viser varierende grad av universell utforming på lekeplasser
- Kommunen gjennomfører årlig hovedettersyn, og en faglig vurdering er gjort om at dette ivaretar sikkerheten forsvarlig. Det er avvik fra det interne ettersynsprogrammet. Ressursknapphet gjør at funksjonsettersyn og rutinemessig visuelt ettersyn ikke blir utført
- På kommunens nettside finnes det ikke oversiktskart over offentlige lekeplasser og det er mangelfull informasjon om leketilbudet.
- Det er ikke utarbeidet en oversikt eller kart over felles lekeplasser

Til venstre: Byhaugen lekeplass

Tretoppen Lekeplass

Strategi

Over: Lunde Bydelspark

DELSTRATEGIER

1. Kategorisering og prioritering

2. Miljø- og kvalitetskrav

3. Informasjon

SATSNINGSOMRÅDER

Strategien har tre satsningsområder

- Helhetsvurdering som grunnlag for opprusting og videreutvikling av offentlig lekeplass tilbud
- Øke kvaliteten og bærekraft på nye og eksisterende lekeplasser
- Bedre informasjon om leketilbud og ansvar lekeplasseiere har.

prioritering

I strategi 1 skal lekeplassene analyseres, deretter kategoriseres ut fra egenskaper, størrelse, funksjon, målgruppe og behov. Videre lages en prioriteringrekkefølge basert på funnene.

Superlekeplasser (tidligere kalt kreative lekeplasser), møteplasser og større leke- og aktivitetsarealer er viktige satsningsområder.

Et ønsket resultat av del 1 er å skape et grunnlag for å omforme en del små sandlekeplasser til gode grønne nærmøteplasser.

2. Miljø- og kvalitetskrav

I strategi 2 vises det hvordan kommunens utvikling av lekeplassinfrastrukturen bidrar til å nå FNs bærekraftsmål. For å nå disse målene vil vi fastsette anbefalinger og kvalitetskrav for bygging av lekeplasser, samt materialbruk. Møteplassfunksjonen vektlegges. Kravene vil være førende i videre utvikling av eksisterende lekeplasser og i nye utbyggingsprosjekter.

Det legges også frem forslag om innovasjonsprosjekter for klimatilpasning, miljøtiltak, øke naturverdier, og lekekvaliteter.

1. Kategorisering og

3. Informasjon

I Strategi 3 definerer vi hvordan lekeplassestilbudet skal kommuniseres ut til innbyggerne i Stavanger.

Dette omfatter også hvordan Stavanger kommune skal formidle hvilket ansvar private eiere av lekeplasser har.

Delstrategien omfatter også utvikling av universelt utforma oversiktskart på nettsiden og oversiktskart over felles lekeplasser.

STRATEGI 1 - KATEGORISERING OG PRIORITERING

KATEGORISERING

Alle de offentlige lekeplassene skal gjennomgå og systematiseres i handlingsplaner for hver kommunedel. Med utgangspunkt i statusrapporten fra 2020, vil funnene kvalitetssikres, oppdateres og suppleres med vurderinger av:

- målgruppe
- aktivitetsanalyse i nabolaget
- lysforhold
- universell utforming
- areal
- sammenheng med grønnstruktur
- reviderte avstandskrav i ny kommuneplan
- en behovsvurdering som viser på hvilken skala og for hvilken målgruppe lekeplassen dekker leke-, aktivitets- og møteplassbehov. Videre kategoriseres anleggene ut fra føringer beskrevet på neste side.

Intensjon

Når vi er kjent med anleggenes varierende kvalitet, funksjon og størrelse vil gi en systematisk gjennomgang av lekeplassene i et godt grunnlag for en bærekraftig videreutvikling av leketilbudet i hele kommunen.

Gjennomføring av strategi 1 vil også avdekke om dekning av lekeplasser i kommunedelene oppfyller avstandskrav og arealkrav gitt i kommuneplanens arealdel. Ut fra oversiktskartet (se s.22) er det behov for å se etter supplerende lekeareal flere steder dersom avstandskravene skal oppfylles.

Ut fra vurderinger i statusrapporten fra 2020 vil det sannsynlig bli stort behov for å fjerne gammelt lekeutstyr på et høyt antall lekeplasser. Om lekefunksjonene skal erstattes eller omlegges til en styrket møteplassfunksjon vil vurderes i handlingsplanene.

Under: Eksempel på en aktivitetsanalyse.

 Lek og aktivitet for eldre barn 6-12 år

 Lek og aktivitet for barn 4-10 år

 Lek for småbarn 0-3 år

"Ta tak i monsteret og hold fast, nå rir me!"

Sitat fra lek mellom to 4-åringar på Tigeren i Ajaxparken.

STRATEGI 1 - KATEGORISERING OG PRIORITERING

KATEGORIER

Kommunale lekeplasser deles inn i fem kategorier som angir forventet standard for drift og vedlikehold. Standard kan endres etter behov avdekket i handlingsplanene.

1. Superlekeplasser

Navnet superlekeplass er hentet fra kommunedelplan for idrett, fysisk aktivitet og naturopplevelser 2010-2022 og forteller at lekeplassene er noe det satses ekstra på (tidligere kalt lek i sentrum og kreativ lekeplass). De utvikles til destinasjoner man reiser til på tvers av kommunedeler, lett tilgjengelige, gjerne plassert nær toalett og serveringssteder. Superlekeplassene bør være minimum 2 dekar store. De skal ha høydriftsstandard og planlegges for intensiv bruksfrekvens. Se side 31.

2. Byrom med lek, Område- og nærmiljøsparker

Områdeparkene (tidligere kalt sentrale lekefelt) skal romme arealkrevende aktiviteter (f.eks.. akebakke og større klatreparker). Aktivitetstilbudet skal tilføye nye funksjoner i området, med mulighet for å anlegge møteplasser med tak. Nærmiljøparker (tidligere kalt ballfelt) skal ha gode møteplasser, egentreningsfunksjoner og ballfelt for større barn. Område- og nærmiljøparker bygges i boligutbygginger med 600+ boliger. Byrom med lek inngår i denne kategorien. Område- og nærmiljøparker skal ha normal driftsstandard. Byrom med lek skal ha høy driftsstandard.

3. Nabolagsparker

Nabolagsparker (tidligere kalt kvartalslek) er grønne leke- og møteplasser med nabolagsfunksjon, de omfatter også anlegg som ikke oppfyller arealkravet. Målgruppe for aktiviteter her har tradisjonelt vært eldre barn, men behov må vurderes lokalt. Lekeplasser knyttet til turveinett og tilgrensende grønnstruktur prioriteres. Anlegges i boligutbygginger for <200 boliger. Lekeplassene skal ha normal driftsstandard.

4. Mindre lekeplasser

Mindre lekeplasser som har en viktig funksjon i nærmiljøet, selv om de ikke oppfyller samme attraktivitet som nabolagsparkene. Disse har tilrettelagt lekefunksjon og vil oppgraderes etter handlingsplanene, når det er økonomisk handlingsrom for det. På noen standard lekeplasser vil utstyr fjernes, mens andre vil få nytt. Lekeplassene skal ha normal driftsstandard og vil prioriteres foran nærmøteplasser uten lekeutstyr.

5. Nærmøteplasser uten lekeutstyr

Lekeplasser som vurderes uten behov for lekefunksjon. Når eksisterende lekeutstyr fjernes omformes lekeplassene til grønne lunger for fri lek og møteplasser med sittemøbler. Dette gir rom for økt biomangfold med lavere grad av skjøtsel. Bruk og skjøtsel kan avtales med lokale initiativtakere. Nærmøteplassene skal være fleksible og skal ha et grønt preg. Endres behovet over tid kan lekefunksjoner tilbakeføres. Arealformålet forblir uendret.

Over: Valbergparken superlekeplass (bygges høsten 2022) blir en viktig ny lekefunksjon for hele kommunen som del av sentrumstilbudet i Stavanger sentrum.

Over: Makrellveien er en typisk nabolagspark med kvartalslekefunksjon. Den har noe eldre lekeutstyr og viktig funksjon for nærmiljøet og nabolaget.

Under: Nedre Lyngnesveien lek er en klassisk sandlekeplass på cirka 200 m² med huske, vippe og piknikbord. Lekeplassen har lite vegetasjon.

STRATEGI 1 - KATEGORISERING OG PRIORITERING

SUPERLEKEPLASSER

For å heve kvaliteten og satse på flerfunksjonelle større anlegg etableres en superlekeplass i hver kommunedel. Dette vil gi identitet og kvaliteter for nærmiljøet og være en destinasjon for hele kommunen. Når en superlekeplass er bygget i hver kommunedel, kan behov for flere vurderes.

Lekeplasser tilpasset endret bruk

Endringer i bruksmønster og økte krav til kvalitet hos brukerne er grunnlag for prioritering av en superlekeplass i hver kommunedel. I sentrum skal det være flere byrom med lek som tilsvarer superlekeplasser fordi sentrum er en viktig destinasjon for hele kommunen.

Kriterier for en superlekeplass:

- Større områder med spennende og utfordrende aktivitetstilbud.
- Lekefunksjonene skal være noe utenom det vanlige
- Hver superlekeplass skal ha et identitets-skapende tema eller særpreg som er tilpasset beliggenhet og naturlige forhold
- Lokasjonen skal oppleves trygg og ha potensiale til å bli samlingspunkt og møteplass både for lokalbefolkningen og tilreisende
- Lett tilgjengelig, intuitiv adkomst og med god kollektiv forbindelse
- Trygge gangforbindelser gjerne tilknyttet grønnstruktur
- Møteplass med ly for vær og vind
- Bygge på innspill fra medvirkningsprosess forankret i kommunedelen
- Tar hensyn til naboer angående støy
- Nærhet til offentlig toalett
- Gjerne i nærheten av et serveringssted

Innsiden av bikuben på Folkehagen superlekeplass i Valbergparken har høy materialkvalitet og håndmalt biedekor.

Målet med superlekeplasser er å utvikle spesielle attraksjoner som er gode møteplasser med spennende lek og aktivitet for alle.

Fordeling av Superlekeplasser:

- Stavanger sentrum ref. byromstrategien:
 - Ajaxparken *
 - Valbergparken *
 - Geoparken - vurdere erstatningsareal for den midlertidige lekeplassen
 - Bjergstedparken
- Eiganes og Våland kommunedel:
 - Vålandshaugen lekeplass***
- Storhaug kommunedel:
 - Spilderhaug lekeplass*
 - Lervigparken**
- Hillevåg kommunedel:
 - Tretoppen lekeplass, Mosvannet*
- Madla kommunedel:
 - Ærfuglveien/Heiloveien lekeplass***
- Hinna kommunedel:
 - Vaulen bade plass
- Tasta kommunedel:
 - Lokasjon vurderes i handlingsplan,
 - Skib Halloy lekeplassen vurderes
- Hundvåg kommunedel:
 - Lunde kommunedelspark lekeplass*
 - Utvidelse av funksjoner vurderes.
- Rennesøy kommunedel:
 - Lokasjon vurderes i handlingsplan
 - Lekeareal avsatt i Disposisjonsplan for Fjøløy fort anbefales
- Finnøy kommunedel:
 - Lokasjon vurderes i handlingsplan
 - Parken ved Finnøy innbyggertorg kan vurderes

* Allerede etablert

**Finansieres gjennom prosjektmidlene for Lervigsparken

*** Pågående planprosess eller byggefase

STRATEGI 2 - MILJØ- OG KVALITETSKRAV

KVALITETSKRAV TIL UTFORMING

Hvordan lekeplassene planlegges og utformes er avgjørende for om de blir steder folk vil bruke. Utomhusnormen og SINTEFs byggforsks serie utgivelsene om lekeplasser bør ligge til grunn når man planlegger og utformer leke- og møteplasser. Vi anbefaler at man vektlegger:

- Sammenhenger – Lekeplasser planlegges i trygge omgivelser, med gode forbindelser for gående og syklende mellom. Sammenhengende forbindelser er viktige tiltak som øker trafikksikkerhet.
- Nettverk av leke- og aktivitetsfunksjoner – Alle funksjonene i nærområdet bør sees på som et nettverk. Varierte leke- og aktivitetsfunksjoner i nabolaget bør vektlegges når man planlegger nye lekeareal, eller skal skifte ut eldre utstyr.
- Nærhet – Leke- og møteplassene er viktige målpunkt i nabolag og nærmiljø. Barn og unge bør kunne gå dit i løpet av ti minutter.
- Sambruk av arealer – Fokus på aktiviteter som treffer alle aldersgrupper, som benker, bord og treningsutstyr.
- Turmål i nærmiljøet – Være bevisst i utformingen på at skoler, barnehager og private bruker lekeplassene turmål i nærmiljøet.
- Smart belysning som er innsektvennlig, skaper trygghet og ikke er til sjenanse for naboer er god tilrettelegging for bruk gjennom hele året.
- Variert terreng og naturområder – Å spille på stedegne kvaliteter er viktig for mangfoldig bruk, samt fremmer aktiviteter som gir motorisk og kognitiv utvikling.
- Naturbaserte løsninger – å planlegge lekeplassene med utgangspunkt i naturlige prosesser og økosystem, basert på bruk av natur eller etterligning av naturens egne løsninger. Løsningene har ofte flere funksjoner og kan gi en positive tilleggseffekter for samfunnet, som å bidra til ren luft, fritidsaktiviteter, bevaring av kulturminner og -miljø, landskap, helsegevinster, velvære og naturmangfold.

Figur 2. Rekkevidde fra bolig for småbarn, ungdom, barn med voksne og eldre. Studier om hastighet på gange fra Statens planverk i Sverige (1976). Illustrasjon: Anagram Design for Helse og omsorgsdepartementet. Kilde: Sintef (2022)

Arealanbefalinger

Stort nok areal er et premiss for at lekeplasser kan være varierte og tilrettelagt for sambruk og flere brukergrupper. for arealkrav se s. 17. Er arealet for lite må det sees på avbøtende tiltak gjennom stedstilpassa løsninger og utstyr av høy kvalitet. Ved arealknapphet må leke- og møteplassfunksjonen vektlegges.

Vi anbefaler at lekeplassene planlegges med en prinsipiell arealfordeling med:

- 30 prosent grøntareal
- 35 prosent tilgjengelig for alle (inkl. møteplass)
- 35 prosent med variert motorisk lek

Til høyre: Naturlek i en bekk som går gjennom lekeplassen. Vannlek, bygglek, bevegelse og liv gjør bekken mer populær enn lekeutstyret på Resahaugen lekeplass, Jørpeland.

STRATEGI 2 - MILJØ- OG KVALITETSKRAV

MATERIALER OG UTSTYR

Produksjon av utemøbler, park- og lekeutstyr krever store ressurser og kjemikalier. Anleggsarbeidet kan være forurensende, og det er lite gjenbruk av materialer i lekeanlegg. Stavanger kommune stiller derfor miljøkrav til innkjøp av utstyr, til drift og tjenester.

Norm for utomhusanlegg

Normen fastsetter kvalitetskrav og er beskrevet på side 12. Den stiller blant annet krav til lekeutstyr med lang levetid, enkelt vedlikehold og god sikkerhet. Utstyret skal tåle høy bruk, ha miljøvennlig overflatebehandling. Trevirke skal være FSC-godkjent. Bruk av robinia er begrenset av sikkerhetsmessige årsaker.

Punktene i strategi 2 er spilt inn til pågående revisjon av normen (2022/2023) for å sikre mer utfyllende klima- og miljøkrav for lekeplasser.

KRAV TIL INNKJØP AV UTSTYR

- **Miljøsertifisering av utstyr**

Under tildelingskriteriet «miljø» vil oppdrags-giver vektlegge om utemøbler og lekeapparater er merket med svanemerket eller tilsvarende.

- **Materialer**

Lekeutstyr skal ha bestandige materialer med lang levetid. Bruk av resirkulerte materialer skal etterstrebes.

Tropisk tømmer skal ikke nyttes i Stavanger, verken i byggeperioden eller i varige anlegg. Dette er vedtatt i Kommunalstyret for miljø og utbygging 29.04.2014.

Krav til innkjøp av anleggsarbeid

Stavanger kommune skal i sin helhet være fossilfrie, inkludert anleggsmaskiner.

- **Gjenbruk av materialer og utstyr**

Gjenbruk av materialer og masser på byggeplassen skal vurderes i hvert tilfelle, forutsatt at gjenbruk ikke går på bekostning av kvalitet.

Det estimeres rundt 30 prosent høyere kostnader ved gjenbruk av materialer, elementer, utstyr og belegningsstein fra byggeplass, i forhold til bruk av nytt. Ved gjenbruk må man påregne kostnader for sortering, demontering, vask, transport, lagring, maling, reparasjoner og utskifting av deler. Ønsker man høyere gjenbruk må disse kostnadene medtas i prosjektkalkyler.

Over: Oppsprekking i fallunderlag av kork på Kyrkjevollen skole i Sandnes, tre måneder etter dekket ble lagt. Bilde fra juni 2022.

Under: Legging av topplag av plasstøpt EPDM-gummi.

STRATEGI 2 - MILJØ- OG KVALITETSKRAV

VEGETASJON OG VANN

Leke- og møteplasser bør oppleves som grønne og frodige. Vegetasjon øker trivsel, senker hvilepuls og opplevelseskvaliteter. Trær får oss til å føle oss friskere (Bjørnstad, 2015). Busker og trær skal planlegges som leke- og romskapende elementer. Blågrønne løsninger kan bedre biomangfold og overvannshåndtering, og må planlegges uten ulemper for hovedfunksjonene.

Lekotoper

Lekotop er et begrep hvor man undersøker hvordan naturbaserte løsninger og urbane økosystemtjenester og lek kan sameksistere, planlegges og skjøttes. Begrepet har bakgrunn fra landskapsøkologi og miljøpsykologi. Det vises til Sveriges landbruksuniversitets forskning på konseptet. Målet med lekotoper er å bygge opp om barnas rett til å ta del i landskapet og imøtekomme barns behov for lek, bevegelse og naturkontakt, samtidig som lekearealene leverer økosystemtjenester (SLU, 2021). Det oppfordres til integrering av lekotoper på lekeplasser i Stavanger.

Insektsvennlig beplantning

Det finnes et stort mangfold av pollinerende insekter. I Norge har vi mange villbier, 35 humlearter, 172 bierarter og 1 art honningbie. Mange arter av sommerfugler, biller og fluer er også pollinerende. Disse insektene spiser pollen og nektar fra blomster og trenger god tilgang på blomster hele vekstsesongen. Mangfoldet av planter og mangfoldet av pollinerende insekter er tilpasset hverandre over tid og er gjensidig avhengige av hverandre (Blomstermeny, 2022).

Barnevennlige planter

Små barn leker ofte med blader og bær og putter dette i munnen. Giftige planter og planter med torner skal derfor ikke brukes. Dette er et krav i utomhusnormen. Busker er spennende skjulesteder og anbefales brukt som romdannende elementer.

Å klatre i trær er en bra for motorisk utvikling. Men nye trær som er godt egna for klatring er vanskelige å få tak i, da de ikke følger bransjestandarden for planteskolevarer.

Det foreslås å inngå et innovasjonsprosjekt i samarbeid med en lokal planteskole om produksjon av gode klatretrær.

Bruk av spiselige vekster kan vurderes. Rips og solbær er robuste busker. Man må være oppmerksom på at det kan oppstå utfordringer med rotter dersom det blir store mengder nedfallsfrukt.

Skal det planlegges frukttrær krever de årlig beskjæring, som er kostbart. Frukttrær planlegges dersom det er lokalt initiativ for å ta ansvar for skjøtsel av trærne og fruktsanking gjennom skjøtelsavtaler.

Lokale arter

Bruk av lokale plantearter bør etterstrebes. Når en fremmed skadelig art inntar nye områder kan den skade naturen på flere ulike måter og skal derfor unngås i tråd med forskrift om fremmede organismer.

Miljøvennlig vegetasjonskontroll

Det skal ikke nyttes kjemikalier for ugressbekjempelse i Stavanger kommune. Forbudet gjelder også i drifts-, anleggs- og garantifase for anlegg. Dette er vedtatt i Kommunalstyret for miljø og utbygging 02.09.2014.

Blågrønne løsninger

Blågrønne løsninger kan innlemmes som elementer som bidrar positivt i lekeplassers planløsning og innhold. Det må da sikres tilstrekkelig areal, slik at overvannsløsningene ikke går ut over selve leke- og møteplassfunksjonen. Lek med vann er populært. Det er viktig at dersom man planlegger vannlek må god vannkvalitet sikres samtidig som at vannet ikke blir stående og utgjør en sikkerhetsrisiko. Nødoverløp er derfor viktige sikkerhetstiltak for eventuelle vannelementer på lekeplasser.

Strategiens anbefaling

30 prosent av lekeplasser bør planlegges som grønne arealer med variert beplantning.

Bærbusker kan gi spennende årstidsvariasjon og smaksopplevelser. Avtaler som sikrer sanking bør inngås, da nedfallsfrukt og bær kan tiltrekke seg rotter.

STRATEGI 2 - MILJØ- OG KVALITETSKRAV

En oppvekst på døde underlag

Uten levende uteområder med gjærme, gress og trær, går barna glipp av en viktig lærdom: at de selv er med på å forandre verden.

Naturen forandrer seg hele tiden mellom ulike årstider og ulike tider på dagen. Gummimatta, derimot, er den samme. Gummimatta er død, skaper krockforfattere. FOTO: NIKK

FALLUNDERLAG AV KUNSTSTOFFER

Plasstøpt fallunderlag av gummi har over tid blitt det mest brukte fallunderlaget. Få andre alternativer oppfyller sikkerhetskrav, krav om universell utforming og har enkelt vedlikehold. Mikroplastproblematikk og lite sansestimuli gjør at kommunen ønsker å redusere bruken av gummi.

Status

Av kunstig produserte fallunderlag er det to hovedprodukter som nyttes i dag:

- Plasstøpt fallunderlag av EDPM-gummi
- Kunstgress med støtdempende pad

Fallunderlag av EDPM-gummi ble introdusert på 1990-tallet, først som prefabrikerte gummiheller, så som plasstøpt løsning. Det oppfyller krav til universell utforming og kan brukes til å ta opp terrengforskjeller. I tidlig produksjon ble resirkulerte bildekk brukt i underlaget, som ble dekket av et topplag av EDPM-gummigranulat. Gummidekker består nå kun av nyprodusert gummi eller resirkulerte joggesko. Hovedutfordringen med underlaget gummipartikler slites av/løsner og kan komme på avveie som mikroplast og at dette kan komme inn i naturkretsløpene.

Gummibark ble brukt en kort periode, men erfaringer rundt dårlig fargebestandighet og oppsmuldring gjør at Stavanger kommune har avvirket bruk av gummibark.

Forurensning

Forskning viser at gummidekker av eldre årsgang, og med høy andel av resirkulert gummi, medfører utslipp av miljøskadelige stoffer til omgivelsene.

Fra flere hold stilles det spørsmål om hvilke konsekvenser den store bruken av plastprodukter i dagens samfunn har for menneskers helse, og forurensning av naturmiljøet.

Utvikling av alternative underlag

I 2021 ble plasstøpt fallunderlag av kork introdusert. Stavanger kommune erfarer at:

- Dekket sprekker opp og får hulldannelse etter kort tid, som på Kyrkjevollen skole.
- Erfaringsutveksling fra Østlandet og Sverige melder om tilsvarende utfordringer.

Fallgummi har manglende lekeverdi og stimulerer ikke til sanseintrykk i seg selv som en del av lekeplassen. Artikkelen fra NRK er en del av en pågående debatt i media høsten 2022.

- I vestlandsklima kan det oppstå behov for bruk av cirka doble mengder lim i forhold til produsentens anbefaling pga. svellingen. Miljøfordelene reduseres vesentlig grunnet limbruken.
- Løse biter av fallunderlaget kan skape kvelningsfare for småbarn.
- Kort garantitid og estimert levetid (5-10 år).
- En større lekeutstyrslleverandør har trukket tilbake produktet fra sitt sortiment i 2022.
- Underlaget er nesten dobbelt så dyrt som fallgummi ferdig lagt.

Stavanger kommune vurderer derfor fallunderlag av kork som lite bærekraftig og lite egnet som fallunderlag i vestlandsklima.

Innovasjonsprosjekt

Bergen og Oslo kommuner har i november 2022 igangsatt en innovasjonskonkurranse om utvikling av fremkommelige miljøvennlige fallunderlag. Stavanger kommune vil bidra til dette arbeidet ved å kunne teste ut nye løsninger, både for fallunderlag og lekeutstyr. Kvalitetssikring og gjennomføring foreslås finansiert gjennom innovasjonsprosjektmidler til lekeplasser.

Til høyre: Fallunderlag av treflis er et nytt godkjent fallunderlag som ble tatt i bruk rundt 2019. Treflis er en uforurensende fornybar ressurs.

UNIVERSELL UTFORMING

Universell utforming er en strategi som definerer funksjonelle brukskvaliteter ved samfunnet. Stavanger kommune har mål om å bidra til et bærekraftig, barrierefritt og likestilt samfunn gjennom utforming av fysiske og tekniske omgivelser.

Med universell utforming menes utforming av produkter, omgivelser, programmer og tjenester. Utformingen skal skje på en slik måte at de kan brukes av alle mennesker, i så stor utstrekning som mulig, uten behov for tilpasning og spesialløsninger.

Møteplasser for alle

For at en møteplass skal være universelt utformet må dekket være lett fremkommelig. Adkomsten til møteplassen må være intuitiv, gjerne med naturlige ledelinjer. Utformingen av sittemøbler er en viktig tilrettelegging. Hvilebenker med ryggstøtte og armlener gir god tilrettelegging for eldre. Rullestolbrukere foretrekker ofte benker uten ryggstøtte og armlener, som gjør det enklere å sette seg over fra rullestolen til benken.

Det finnes flere løsninger for tilpasninger av bord til rullestol. En tilbakemelding Fysio- og ergoterapitjenesten har er at løsninger med forlenga bordplate i enden for rullestoler kan oppleves ekskluderende. Løsninger med tilgjengelighet inn til senter av bordet kan derfor anbefales.

Under: En gjeng på tur over den digitale lekeplassen ved Stavanger stadion.

“En gylden regel innen universell utforming er at bygninger og uteområder tilrettelagt for personer med funksjonsnedsettelse, også fungerer godt for alle andre.”

-Direktoratet for byggkvalitet

Lek for alle

Når vi ser på aktivitetsbehov og motorisk utvikling hos barn og unge (se vedlagt bakgrunnsinformasjon), er ikke behovene synonyme med fremkommelighet for alle.

Ut fra forskning vet vi at for å ivareta barn og unges motoriske utvikling trenger vi:

- Variert terreng, underlag og materialer
- Utfordringer på ulike ferdighetsnivå
- Varierte aktivitetstilbud
- Barn med autismespekter har behov for steder å skjerme seg fra sensoriske inntrykk. Slik er naturarealer god tilrettelegging for personer med autismespekter.

Kommunens fysio- og ergoterapeuter anbefaler høy grad av variasjon i dekker (taktilitet) og utnytte terrengformer for å oppnå dette. Det er dermed ikke gitt at alle skal kunne mestre alle aktivitetene på én lekeplass hvis den er universelt utformet - da aktivitetene også skal ivareta utfordringer for motorisk sterke individer.

Strategiens anbefalinger

- 35 prosent av lekearealet skal være tilrettelagt for alle. Adkomst og møteplass skal være universelt utformet.
- 35 prosent av arealet skal være med motoriske utfordringer på ulike ferdighetsnivå.

Når stedsanalyser gjennomføres for å kartlegge hvilke hensyn som skal vektlegges, skal universell utforming vurderes som en del av analysen.

STRATEGI 2 - MILJØ- OG KVALITETSKRAV

INKLUDERENDE PROGRAMMERING

Lekeplassene må i større grad planlegges for sambruk og med flere funksjoner. Møteplasser bør planlegges etter prinsipper for integrering av grupper som ofte faller utenfor. I strategien rettes særlig fokus på jenter og eldre for å utjevne sosiale ulikheter.

Jentestrategien

Asplan Viak har utarbeidet en jentestrategi. I denne legges det frem at i aldersgruppen 13-19 år er det 80 prosent gutter og 20 prosent jenter som bruker planlagte anlegg for spontanidrett (Rishaug, 2016).

Jenter tar andre valg av aktiviteter, arena og begrunnelse for å være fysisk aktive, og vektlegger:

- Fellesskap
- Gøy
- Mentalt & fysisk overskudd
- Spenning & utfordring
- Holde seg i form - fokus på egen utførelse
- Bevegelsesidrett uten konkurranse.
- Sosiale aspektet

Videre legger jentestrategien frem at det må planlegges fleksible anlegg, med mindre rom og sosiale aktiviteter som kan gjennomføres i små grupper. Naturlig preg og organiske former vektlegges. Trygghet er et stikkord hvor lys, sikkerhet, utsikt og oversiktighet er viktige premisser. Steder for jenter bør være en destinasjon og attraksjon (Rishaug, 2016).

Aktiviteter for eldre

Helsedirektoratet anbefaler alle voksne og eldre å være regelmessig fysisk aktive. Nasjonalt senter for aldring og helse anbefaler aktive hverdager for eldre og tilråder å gå tur (2022).

Mange eldre har nedsatt balanse og engster seg for å falle. God støtte, som rekkverk langs trapper og skråninger må til. De har behov for trivelige hvilebenker med kort avstand mellom langs turløypene sine. Hvilebenkene må være så høye at de er lette å reise seg fra og ha armlener og ryggstøtte. Skal vi tilrettelegge for at besteforeldre og andre eldre skal være del av leken til barn og barnebarn, må vi ha gode

sittemuligheter nær lekefunksjonene.

Sansehager kan ha positiv innvirkning på psykisk helse hos personer med demens. Mange eldre har erfaring med hage og hagearbeid (FHI, 2019). Nærmøteplassene kan ha rom for å bli forenkla utgaver av lokale sansehager for funksjonsfriske eldre. Er det lokal drivkraft for å ville stille en nærmøteplass er det mulig å inngå bruks- og skjøtselsavtaler med kommunen.

Inkludering av enslige

En av fem føler seg ensomme og ensomhet er en økende folkehelseutfordring. Det er viktig at nærmøteplasser, lekeplasser og uterom kan tilrettelegge steder der også enslige kan føle seg velkommen i de offentlige rom.

Småbarnsforeldre kan føle seg utrygge om fremmede kommer tett på barnas lek. En måte å ivareta at enslige også kan delta passivt i fellesskapet på er å lage flere sittemuligheter og gjerne noen tilbaketrukne møteplasser tilknyttet lekeplassene, der det er areal for det.

Møteplasser for alle

Å tilrettelegge gode leke- og aktivitetstilbud som gratis lavterskelaktiviteter i hverdagen er et viktig inkluderende tiltak som gir positive samfunnsøkonomiske ringvirkninger. Alle har like forutsetninger for å delta og møtes her, uavhengig av levekår eller alder.

Dynamiske og varierte aktiviteter vil kunne bidra til bedre folkehelse. Lek bør sees på som noe vi driver med hele livet.

Vi oppfordrer til at programmering av lekeplasser bør være bevisst utformet med tanke på integrasjon. Kanskje er tiden for tradisjonell programmering av små lekeplasser med vippe, lekehus og huske forbi? Lekeanleggene bør ha kvaliteter slik at de har opplevelsverdi og er møteplasser for en bred brukergruppe.

“Under halvparten av norsk ungdom er aktive 60 minutter daglig, som anbefalt av helsedirektoratet.”

- NMBU 2019

STRATEGI 2 - MILJØ- OG KVALITETSKRAV

FNS BÆREKRAFTSMÅL I LEKESTRATEGIEN

Strategiens kvalitetskrav og handlingsplaner vil bidra til å nå bærekraftsmålene beskrevet under. Målene integreres i planlegging, drift, utvikling, samt innkjøp av utstyr og tjenester.

Nr 3. God helse
3.4) Innen 2030 redusere prematur dødelighet forårsaket av ikke-smittsomme sykdommer med en tredel gjennom forebygging og behandling, og fremme mental helse og livskvalitet.

Nr 4. God utdanning
Innen 2030 sikre at alle elever og studenter tilegner seg den kompetansen som er nødvendig for å fremme bærekraftig utvikling, blant annet gjennom utdanning i bærekraftig utvikling og livsstil, menneskerettigheter, likestilling, fremme av freds- og ikkevoldskultur, globalt borgerskap og verdsetting av kulturelt mangfold og kulturens bidrag til bærekraftig utvikling

Nr. 5 Jenter og gutter skal ha lik mulighet til et godt liv.
5.c) Vedta og styrke god politikk og vedta gjennomførbar lovgivning for å fremme likestilling og styrke jenters og kvinners stilling på alle nivåer i samfunnet

Nr. 11: Bærekraftige byer og lokalsamfunn
11.7) Innen 2030 sørge for at alle, særlig kvinner og barn, eldre og personer med nedsatt funksjonsevne, har tilgang til trygge, inkluderende og tilgjengelige grøntområder og offentlige rom

Nr. 12: Ansvarlig forbruk og produksjon
12.2) Innen 2030 oppnå bærekraftig forvaltning og effektiv bruk av naturressurser

12.7) Fremme bærekraftige ordninger for offentlige anskaffelser, i samsvar med de enkelte landenes politikk og prioriteringer

Nr. 13: Stoppe klimaendringene
13.2) Innarbeide tiltak mot klimaendringer i politikk, strategier og planlegging på nasjonalt nivå

Nr. 15: Livet på land
15.9) Innen 2020 integrere verdien av økosystemer og biologisk mangfold i nasjonale og lokale planleggingsprosesser, i strategier for fattigdomsbekjempelse og i regnskap

Tiltak i strategien

→ Gjennom lekeplassinfrastrukturen skal kommunen kunne tilby gode nærmøteplasser som fremmer godt psykososialt miljø. Disse skal ha en grønn ramme med bytrær og vegetasjon. Trær får folk til å føle seg friskere (Bjørnstad, 2015).

→ Vi vil skape gode arenaer for læring gjennom lek, og tilrettelegge for god fysisk motorisk utvikling for alle. Løsningene skal være sosialt bærekraftige og inkluderende.

→ Gjennom kvalitetskravene legger vi opp til aktiv inkludering av eldre, kvinner og mennesker med nedsatt funksjonsevne i grønne anlegg for lek, aktivitet og møter mellom mennesker. Lekeplassene skal tilrettelegges for alle. Prinsipper fra jentestrategien skal sikre at jenter blir godt inkludert.

→ Vi skal ta vare på lekeplassene som en del av vår nyere tids historie og videreutvikle disse til bærekraftige anlegg.

→ Gjennom strategien og handlingsplanene vil vi skape rammer for mer bærekraftig og rettferdig forvaltning som spiller på lag med naturressursene.

I ordningene for offentlige innkjøp stiller vi miljø- og kvalitetskrav og bidrar slik til å utvikle anleggsbransjen og lekeutstysproducentene, og egen drift blir mer klimavennlige.

Vi skal redusere bruken av fallgummi.

→ Vi vil utvikle lekeanleggene som mer robuste mot klimaendringer. Med mer vegetasjon og vurdering av åpen overvannshåndtering i hvert anlegg, legger vi opp til økt bruk av naturbaserte løsninger på lekeplasser.

→ Lekeplassene vil utvikles med intensjon om å bidra til bedre byøkologi, økostystem- tjenester og biologisk mangfold. Planter med blomstring gjennom hele sesongen vektlegges for å bedre forhold for insekter.

STRATEGI 3 – INFORMASJON

KOMMUNIKASJONSSTRATEGI

For lekeplasser skal det tilbys digital informasjon om hvor lekeplassene er og hvordan man kommer seg dit, med tilknytt informasjonssider om de større lekeplastleilbudene. Dette vil invitere til økt bruk.

Lekeplasser med kommunedelsvise funksjoner og superlekeplasser vil prioriteres formidlet. For mindre lekeplasser vil det henvises til handlingsplanene.

For lekeplasser som prioriteres formidlet vil det lages linker i kartløsningen som tar brukeren videre til informasjonssider om hver enkelt lekeplass, med informasjon som:

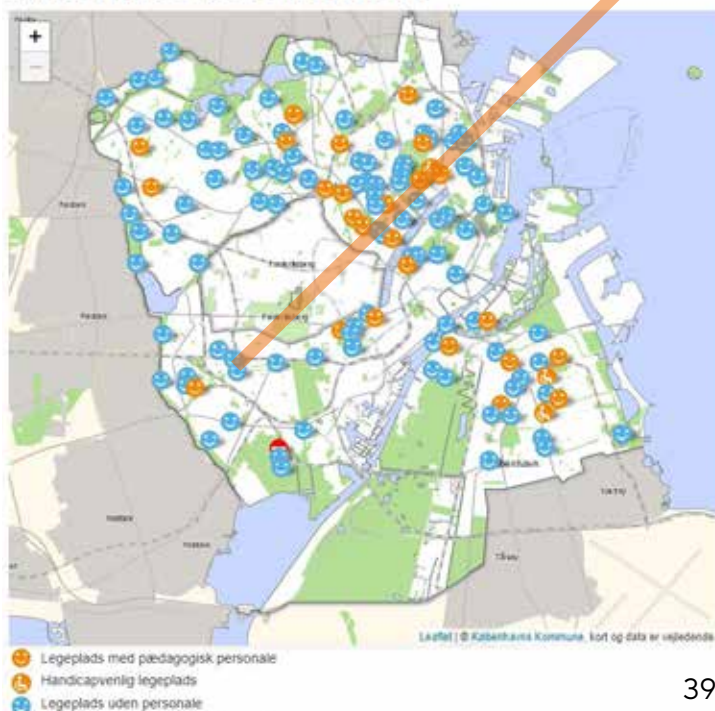
- Adresse
- Praktisk info
- Fakta om lekeplassen
- Bilder av lekeplassen
- Kart over lekeplassen

Superlekeplasser vil prioriteres i utarbeidelsen av tilknytt informasjonssider. Vi vil utvikle nettsidene våre med inspirasjon fra København kommunes nettside om lekeplasser som det vises eksempler fra under.

Utdrag fra kommunikasjonsstrategi for Stavanger kommune

- 1 Synliggjøre Stavanger kommune som en god kommune å bo og jobbe i
- 2 Styrke internkommunikasjonen
- 3 Skape forståelse for endring og omstilling
- 4 Legge til rette for medvirkning og motivere til deltakelse
- 5 Gi målgruppene tilpasset informasjon i rett kanal
- 6 Aktiv bruk av kommunens verdier i vår kommunikasjon
- 7 Kommunisere forståelig
- 8 Være en tydelig og enhetlig avsender i vår visuelle kommunikasjon

Offentlige lekepladser i Københavns Kommune

Legepladsen på Vilhelm Thomsens Allé

Adresse

Vilhelm Thomsens Allé 42
2500 Valby

Praktisk info

- Legepladsen har ikke pædagogisk personale
- Der forefindes boldbane
- Legepladsen er etableret i 2009

Lidt om legepladsen

Legepladsen blev etableret i 2009 og fik i den forbindelse flere nye legeudrustninger. Der er borde og bænke, hvor man kan spise sin frokost.

Til de større børn har legepladsen et bordtennisbord og boldbaner med fodboldmål og basketballkurve samt en parkourbane.

For de mindre børn er der en stor sandkasse med et legebord, en balancebane og så er der optegnet forskellige sjove figurer på asfalten, hvor børnene kan lære alfabetet og tallene.

Legepladsen har også en høj gyngestol, som kan bruges af små og store.

Stemmingsbilleder

Klik på billederne for at gøre dem større. Herefter kan du skifte mellem billederne med pil-tasterne.

Her ligger legepladsen

Smiley en midt på kortet viser, hvor legepladsen ligger. Vil du se flere legepladser i området, så klik kortet ud på forsiden, der har alle legepladserne i byen.

- Legeplads med pædagogisk personale
- Legeplads uden personale

STRATEGI 3 – INFORMASJON

FELLES LEKEPLASSER

Stavanger kommune vil bistå private eiere av lekeplasser med informasjon om nødvendige sikkerhetsrutiner for lekeplasser som eierne er ansvarlige for.

Når sikkerheten blir en utfordring skal kommunen kunne bistå for å ivareta samfunnssikkerheten, ved å sanere lekeutstyr med store sikkerhetsavvik.

Samarbeid med en fellesorganisasjon for velforeninger

Stavanger kommune vil se på muligheter for å inngå samarbeidsavtale med en organisasjon som Vellenes fellesorganisasjon eller tilsvarende. Samarbeidet vil gjelde informasjonsdeling om sikkerhet på lekeplasser og forsikringsordninger for private fellesarealer som lekeplasser (ansvarsforsikring og ulykkesforsikring).

Kurs om lekeplasssikkerhet for eiere av felleslekeplasser

Se på muligheter for å arrangere informasjonsmøter rettet mot velforeninger og sameier som eier lekeplasser.

Målet med kursene er å gi økt kompetanse om sikkerhet ved lekeutstyr, slik at man unngår sikkerhetsavvik dersom lekeutstyr bygges på dugnad.

Sanering av farlig utstyr

Når felleslekeplasser har uklare eierforhold, eller har eiere som mangler økonomisk ramme for sikkerhetstiltak kan det oppstå situasjoner med sikkerhetsavvik. Da bør kommunen være et sikkerhetsnett for å kunne lukke sikkerhetsavvik, slik som dagens praksis er. Frem til 2014 var det avsatt midler til "Tilskudd til private lekeplasser" oppfølging av felleslekeplasser. Tilskuddsordningen sikret at det var øremerkede midler til formålet. Tilskuddsordningen bør vurderes gjeninnført for å ivareta samfunnssikkerheten i kommunen, ved at kommunen fjerner utstyr på private lekeplassene hvor det avdekkes prekært behov.

Kart over felles lekeplasser

For at kommunen bedre kan bistå eiere av felles lekeplasser bør det utarbeides et temakart over felles lekeplasser som er etablert i Stavanger kommune. Dette vil trolig være tidkrevende da det ikke finnes en oversikt over alle felles lekeplasser som ikke er regulert til lekeformål (flere slike lekeplasser er regulert til boligformål).

Under: Lekeutstyr bygd på dugnad som har påvist sikkerhetsavvik, Robin Hood skogen, Fogn.

STRATEGI - OPPSUMMERING

HVA VIL VI OPPNÅ

Vi vil øke satsningen på leke- og møteplasser og gjøre disse inkluderende aktivitetsarenaer og møteplasser for alle. De skal innby til å løpe, hoppe, slenge, kaste, svinge, slynge, klatre, buldre, spinne - ja RØRE på seg. En god lekeplass innlemmer naturen rundt seg, innbyr til utforskning og utfordringer til flere ferdighetsnivåer. Lekeareal skal bygge på lokale steds-kvaliteter som natur og terreng. De videreutvikles etter behov i lokalområdet.

Vi anbefaler en programmering av lekeplasser der cirka:

- 30prosent er grønnstruktur
- 35prosent er tilgjengelig for alle
- 35prosent er aktiviteter med varierte motoriske utfordringer
- Vegetativ forbindelse til grønnstrukturen rundt og naturlek skal vektlegges i utvikling av lekeplasser.
- Vi stiller miljøkrav til byggeplasser og øker miljøkrav ved innkjøp av utstyr. En anbefaling er at minimum 30 prosent av en lekeplass er opparbeidet med resirkulerte materialer. Bruk av fallgummi som underlag skal reduseres.
- Gjennom informasjonstrategien skal vi formidle hvilke kvaliteter de større lekeplassene har på nettsidene våre. Slik synliggjøres leke- og aktivitetstilbudet i kommunedelene og innbyr til økt bruk.

Et ønsket resultat av strategien er å endre form og innhold på en del av de små sandlekeplassene til gode grønne nærmøteplasser. Samtidig skal det satses på større lekeplasser med varierte aktivitetstilbud.

Tigern i Ajaxparken etter den har fått seg et nytt strøk maling, høsten 2022. Gjenbruk og lang levetid på utstyr gjennom godt vedlikehold er viktige miljøprinsipper.

Den digitale lekeplassen,
Stavanger stadion

Føringer for handlingsplan

FØRINGER FOR HANDLINGSPLANER

METODIKK

Handlingsplanene skal utarbeides kommunedelsvis. Alle kommunale lekeplasser innenfor kommunedelen skal vurderes etter følgende modell.

Fase 1 – Kartlegging og analyse

Alle de offentlige lekeplassene skal befares og kvalitetssikres opp mot statusrapporten fra 2020. Det skal utarbeides stedsanalyser som omfatter:

- Areal
- Aktivitetsanalyse som inkluderer
 - Avstand til eksisterende aktivitetstilbud
 - Variert aktivitetstilbud i nærmiljøet? (Skolegårder og barnehager inngår)
 - For hvem er det tilrettelagt?
- Behov i kommunedelen - Medvirkning
- Reviderte avstandskrav i ny kommuneplan
- Eksisterende møteplassstilbud
- Eksisterende vegetasjon
- Romforløp
- Sammenheng med grønnstruktur
- Universell utforming
- Terreng
- Lysforhold
- Bruk
- Forbedringstiltak
- Stedegne kvaliteter
- Overvannshåndtering

Fase 2 – Vurdering

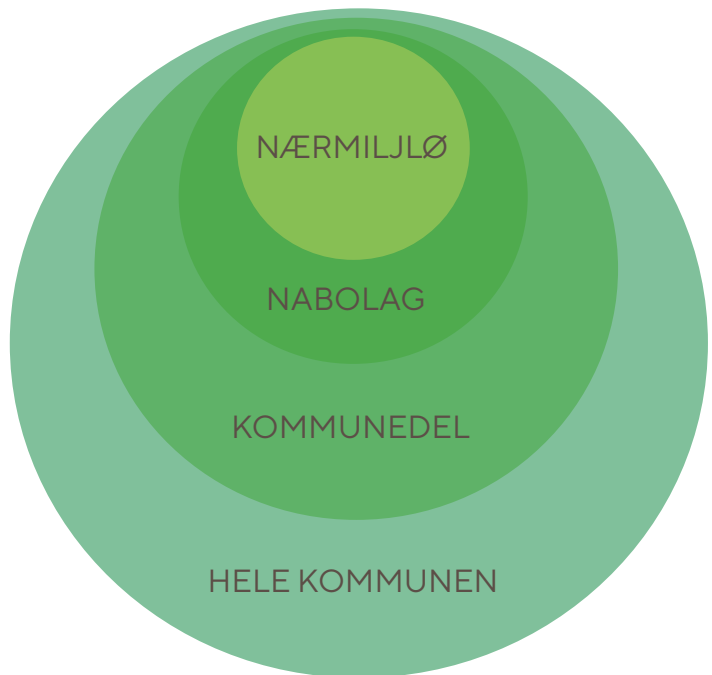
Med utgangspunkt i statusrapporten fra 2020 og de kartlagte funnene oppsummeres i en helhetlig behovsvurdering som viser i hvilken skala lekeplassen dekker leke-, aktivitets- og møteplassbehov på (se modell øverst til høyre). Hovedmålgruppe og klassifisering fastsettes i denne fasen.

Fase 3 – Prioritering

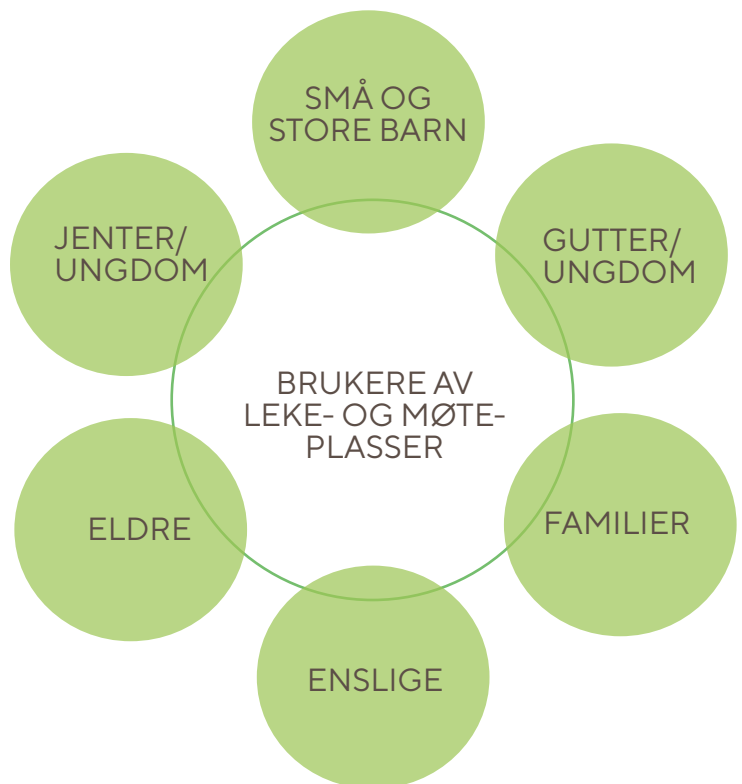
Videre lages en prioriteringsliste hvilke leke- og møteplasser som skal prioriteres for opprustning og som skal omdisponeres til grønne nærmøteplasser uten lekeutstyr i kommunedelen. Prioriteringslistene utvikles som arbeidsverktøy for oppgradering av kommunale lekeplasser.

I prioriteringen skal det sikres god bredde i leke- og aktivitetstilbudet i kommunedelen og at ulike brukergrupper ivaretas.

Behovsvurdering av lekeplasser

Over: Modell som viser hvilket nivå en lekeplassfunksjon dekker behov på. En nærmøteplass vil ha viktig funksjon for nærmiljøet og kan ha en nabolagsfunksjon. En superlekeplass som er en spesiell destinasjon vil være viktig både for kommunedelen og for hele kommunen.

Over: Modeller for funksjoner og brukergrupper i leke- og aktivitetsanlegg som kan brukes som huskeliste og verktøy i stedsanalysen.

KILDEHENVISNING

KILDER

LOV-1965-06-18-7	Bygningslov
LOV-1985-06-14-77	Plan- og bygningslov
LOV-2011-06-24-29	Lov om folkehelsearbeid (folkehelseloven)
LOV-1976-06-11-79	Lov om kontroll med produkter og forbrukertjenester (produktkontrollloven)
LOV-2008-06-27-71	Lov om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven)
LOV-2017-06-16-51	Lov om likestilling og forbud mot diskriminering (likestillings- og diskrimineringsloven)

FOR-1996-07-19-703 Forskrift om sikkerhet ved lekeplassutstyr

FOR-2003-04-25-486 Forskrift om miljørettet helsevern

Asplan viak v. Rishaug, Vigdis Steinarsdottir (2014) Jentestrategien

Bergen Kommune (2016) Grønn strategi

Bjørnstad (2015) Trær i gaten kan få folk til å føle seg friskere. Fra Forskning.no

Fjørtoft, Ingunn (2010) Barn og bevegelse: Læring gjennom landskap

Fjørtoft, Ingunn, Kjønneksen, Lise, Støa, Eva Maria (2018) Barn - unge og fysisk aktivitet

Helsedirektoratet (2012) Fysisk aktivitet i skolehverdagen

Norman, Nils (2005) POCKETS OF DISORDER The History of Adventure Play

Norbotten, Gerd Lise (2014) Barns fysiske utvikling

NMBU (2019) Rapport: Uteområder i skoler og barnehager - Hvordan sikre kvalitet i utformingen?

Rishaug (2016) Asplan viak. Jenter i byen - verktøy for bedre tilrettelegging for fysisk aktivitet i offentlige rom

Standard Norge, NS-EN 1177:2018+AC:2019

Statistisk sentralbyrå, (2017) Barnehagedekning før og nå

Statistisk sentralbyrå (2008) Samfunnsspeilet, 2008/3 Barndom - tryggere, men kanskje kjedeligere

Statistisk sentralbyrå (2022) Priskalkulator

Stavanger kommune (2009) Kommunedelplan for fysisk aktivitet og naturopplevelse 2010-2022

Stavanger kommune, kommuneplanens arealdel. Høringsutkast 2022

Stavanger kommune, Grønn plan, temaplan for grønnstruktur, naturmangfold og friluftsliv. Høringsutkast 2022

Stavanger kommune (2011) Spørsmål ang. lekeplass på Slåtthaug, Stavanger kommunes forvaltning av private lekeplasser.

Snøhetta v. Hartmann, Thea Kvamme (2020) Lekeplasser - en refleksjon rundt sikkerhet

Trondheim kommune (2017) Plan for friluftsliv og grønne områder

Utey, Andrea og Astill, Sarah (2008) BIOS Instant Notes in Motor Control, Learning and Development

KILDEHENVISNING

Nettsider:

<https://www.asplanviak.no/prosjekter/jentestrategien/>

<https://www.helsedirektoratet.no/tema/fysisk-aktivitet>

<https://blomstermeny.no/uncirkategorized/blomstermeny/>

<https://www.aldringoghelse.no/aktivitet-i-hverdagen/fysisk-aktivitet/>

<https://www.noguchi.org/artworks/collection/view/play-mountain/>

<https://www.twinkl.no/teaching-wiki/froebels-play-theory>

<https://rarehistoricirkalphotos.com/dangerous-playgrounds-1900s/>

<https://www.arkitektnytt.no/debatt/fra-gummi-til-gjorme>

Kart og modeller:

Arcgis pro

kommunekart proffklient, Norkart AS

Gisline, Norkart AS

Til høyre: Håndmalt detalj inne i bikuben på Valberget superlekeplass.

Stavanger
kommune

Idrett og utemiljø
2022

